

บทที่ ๕

คุณค่าทางสังคมจากวรรณกรรมบทของของบัวซอน เมืองพร้าว

สังคม หมายถึง มนุษย์ที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตั้งภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่งที่ใดที่หนึ่งเป็นประจำ เป็นเวลานานพอที่จะเรียนรู้และปรับปรุงตัวเองให้เข้ากับผู้อื่น มีความสนใจในสิ่งอันเป็นมูลฐานของชีวิตร่วมกัน (เสฐียรโกเศศ, ๒๕๑๓ : ๓๒) ก่อให้เกิดวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นของตนขึ้น ซึ่งวัฒนธรรมนั้นเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่งที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยแต่ละสังคมก็จะมีวัฒนธรรมของตนเองเป็นตัวเลือกในการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่แต่ละบุคคลเลือกมาเป็นความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของตน (รุจพร วิจารณ์, ๒๕๓๐ : ๔๔)

ฉะนั้นการศึกษาถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เราสามารถพิจารณาได้จาก วรรณกรรม ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ส่วนหนึ่ง ดังที่กุหลาบ มลลิกะมาส (๒๕๑๖ : ก) กล่าวว่าวรรณกรรมพื้นเมืองมักจะสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งแสดงถึงค่านิยมของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรม สอดคล้องกับ ประคอง นิมมานเหมินท์ (๒๕๒๗ : ๑๓๔) ที่กล่าวว่า ผู้ประพันธ์วรรณกรรมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม หรืออาจส่งผลกระทบต่อสังคมก็ได้ ด้วยเหตุนี้สังคมกับวรรณกรรมหรือวรรณกรรมกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์ต่อกันและกันเป็นอย่างดี

ตรีศิลป์ บุญขจร (๒๕๒๓ : ๕-๑๐) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมไว้ ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนของสังคม คือ สะท้อนประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม โดยสะท้อนทั้งทางด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นในสังคม และทางด้านนามธรรม หมายถึง ค่านิยมในชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของผู้เขียน

๒. สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือต่อผู้เขียน คือ นักเขียนหรือผู้สร้างงานอยู่ในสังคม โดยย่อมได้รับอิทธิพลของสังคมแห่งนั้น ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ปรัชญา และการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่กำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของนักเขียน

๓. วรรณกรรมหรือนักเขียน มีอิทธิพลต่อสังคม ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในด้านอิทธิพลภายนอก เช่น การกระทำตามอย่างในวรรณกรรม และอิทธิพลภายใน คือ อิทธิพลทางความคิด การสร้างค่านิยม รวมทั้งความรู้สึกรู้สึกนึกคิด

ในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมบทของบัวซอน เมืองพร้าว พบว่าวรรณกรรมบทชอเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับสังคมล้านนาในยุคสมัยที่บัวซอนมีผลงานชอเผยแพร่ โดยเฉพาะการชอเพื่อบันทึกแถบบันทึกเสียงนั้น สามารถบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านบทชอไว้ได้เป็นระยะเวลาานาน ๆ และสามารถนำไปเผยแพร่ได้สะดวกตามความต้องการ ฉะนั้นการศึกษาในครั้งนี้สามารถจำแนกประเภทตามเนื้อหาของชอได้ ๕ ประเภท ได้แก่

๑. ประเภทประกอบพิธีกรรม
๒. ประเภทสอนคติธรรม
๓. ประเภทประวัติบุคคลสำคัญทางศาสนา
๔. ประเภทนิทานชาดก
๕. ประเภทแสดงความคิดเห็นหรือความรู้สึกในการวิพากษ์สังคม

วิธีการนำเสนอเนื้อหาของชอแต่ละประเภท

การนำเสนอเรื่องราวของชอทุกเรื่องทุกประเภานั้น บัวซอนมีวิธีการลำดับเนื้อหา การอธิบาย หรือการเล่าเรื่องราวด้วยวิธีการแตกต่างกันไป อันเป็นกลวิธีเฉพาะตัวของบัวซอนในการแต่งบทชอแต่ละเรื่องเพื่อให้ผู้ฟังสนใจและติดตามฟังชอเรื่องดังกล่าวจนจบอย่างสนุกสนาน พร้อมกับได้ข้อคิด คติธรรมสอนใจหรือความรู้ต่าง ๆ แทรกไปด้วย ซึ่งรายละเอียดในแต่ละประเภท มีดังต่อไปนี้

๑. ประเภทประกอบพิธีกรรม

บทชอของบัวซอนที่มีเนื้อหาเพื่อใช้ประกอบพิธีทางศาสนานั้น มี ๓ เรื่อง ได้แก่

- ๑.๑ ชอดาปอย (หน้า A ชุดดาปอย)
- ๑.๒ ชอฮ้องขวัญลูกแก้ว (หน้า B ชุดดาปอย)
- ๑.๓ ชอดานก้วยสลาก (หน้า B ชุดเจ้าสุวัตรนางบัวคำ)

ตาราง ๔ : วิธีการนำเสนอเนื้อหาของชอประเภทประกอบพิธีกรรม

วิธีการนำเสนอ	หมายเหตุ
๑.๑ ชอดาปอย - เกริ่นนำ → ทักทายผู้ฟัง/บอกเล่าความสำคัญของงาน พร้อมระบุอย่างชัดเจนว่ากำลังชอในงานบวชพระ	- แทรกคติข้อคิดในการดำเนินชีวิต ให้ภาพความสามัคคีได้ดี

ตาราง ๔ (ต่อ)

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<ul style="list-style-type: none"> - เนื้อหา → อธิบายอันิสงส์ของการร่วมทำบุญในงานอุปสมบทนี้/เล่าถึงการเตรียมข้าวของเครื่องใช้ที่ต้องใช้/ดำเนินการติดต่อกับผู้ใดบ้าง เพื่อให้งานเรียบร้อย/วิธีการทำงานในส่วนต่าง ๆ อาทิ หาฤกษ์ พิมพ์การ์ด จัดหาอาหารเลี้ยงพระ – เลี้ยงแขก/ในวันงานพี่น้องชาวบ้านญาติมิตรทั้งหลายพร้อมใจกันมาร่วมงานและช่วยงานกันอย่างเต็มที่ - ช่วงท้าย → ช่างชอชอวยพรและชอปัดเคราะห์ให้แก่ทุก ๆ คนที่มางานนี้/ชออาราธนาถึงศักดิ์สิทธิ์เทพ ไ้เทวา บิดามารดา ครูบาอาจารย์ขอให้มาช่วยปกปักรักษาทั้งผู้ฟังและตัวช่างชอ/ชอชอวยพรให้ทุกคนอยู่ดีมีความสุข 	<ul style="list-style-type: none"> - แทรกความเชื่อเรื่องอาหารการกินในงานจัดเลี้ยง/ระบุชื่อช่างชอในช่วงยุคสมัยนั้น/ให้ภาพความร่วมมือช่วยกันทำงานอย่างชัดเจน
<p>๑.๒ ขออสังขวัณลูกแก้ว</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → ชอปัดเคราะห์ให้กับผู้ที่กำลังจะบวชเณร หรือ “ลูกแก้ว” ขอให้เคราะห์ไม่ตีพันไปจากตัวของลูกแก้ว - เนื้อหา → เริ่มชอเชิญ “ขวัณ” ให้มาอยู่กับลูกแก้ว/ชอเชิญชวนขวัณที่ไปหลงอยู่ ณ ที่ต่าง ๆ ให้กลับมาเช่นกัน เพื่อมาชมพานดอกไม้ พวงมาลัยที่เจ้าภาพได้จัดเตรียมไว้ให้ อย่างสวยงาม/เชิญขวัณมาชิมขนม ของหวาน ผลไม้ น้ำดื่ม น้ำหวานหลากชนิด ทั้งยังมีบุหรี หมากร เมียงจัดเตรียมไว้พร้อมสรรพ/ชอเพิ่มเติมว่ายังมีอาหารคาว หรือกับข้าว สารพัดอย่างให้ขวัณได้มารับประทาน/เมื่อขวัณมาแล้ว ชอเรื่องการนำฝ่ายขาวมาผูกข้อมือให้กับผู้บวช เพื่อเป็นสิริมงคล/ชอชอวยชัยให้พรลูกแก้วให้อยู่ในศีลในธรรม ตั้งใจปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เพื่อให้เป็นที่น่าศรัทธาของผู้คนทั่วไป - ช่วงท้าย → ช่างชอชออาราธนาถึงศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยปกปักรักษาคุ้มครองทุก ๆ คน และอยู่อย่างมีความสุข/ชอชออภัยหาก 	<ul style="list-style-type: none"> - สะท้อนความเชื่อเรื่องขวัณ/ระบุชื่อดอกไม้ที่ใช้ในพิธี/แจกแจงชื่อขนม ผลไม้ - ระบุชื่อบุหรีที่มีจำหน่ายในสมัยนั้น/บอกชื่ออาหารคาวเหล่านั้น/แทรกการชอหยอกล้อโต้ตอบกันระหว่างคู่แต่งงาน
ชอผิดพลาด	

ตาราง ๔ (ต่อ)

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>๑.๓ ขอทานก๋วยสลาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → ทักทายผู้ฟัง บอกให้ทราบว่าจะถึงเดือน ๑๒ (เหนือ) แล้ว เป็นช่วงที่จะได้ทำบุญสลากภัต (ทานก๋วยสลาก) กัน/ขอเชิญชวนให้ผู้ฟังทุกท่านทำบุญร่วมกัน - เนื้อหา → ขอให้เห็นถึงความสำคัญของการสืบทอดประเพณีการทำบุญทานสลากนี้ไว้ ซึ่งจะได้อานิสงส์มาก/เล่าถึงวิธีการจัดงานว่าต้องเตรียมอะไร และต้องทำสิ่งใดบ้าง ได้แก่ เตรียมทำสลาก นิมนต์พระ/ชอถามตอบเพื่อเล่าความเป็นมาของประเพณีนี้/ขออ้อว่าอานิสงส์ของการทำบุญสลากภัตนี้ได้บุญมาก - ช่วงท้าย → ขอเชิญชวนพี่น้องชาวบ้านให้ร่วมใจกันมาทำบุญตามกำลังทรัพย์ของตน/ขออภัยผู้ฟัง หากว่าช่างขอขอผิดพลาดไปบ้าง 	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงถึงวิถีชีวิตที่เน้นการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวล้านนาในชนบท - ขอส่งสอนเรื่องการทำบุญไปด้วย ซึ่งจะส่งผลดีให้แก่ผู้กระทำ/ให้ความรู้เกร็ดที่มาของการทำบุญสลากภัต/สะท้อนความเชื่อเรื่องการทำบุญมาก ตายไปได้ขึ้นสวรรค์

จะเห็นได้ว่า ขอประเภทประกอบพิธีกรรมทั้ง ๓ เรื่องนี้ บั้วซอนมีวิธีการนำเสนอที่คล้ายคลึงกัน คือ เริ่มต้นด้วยการทักทายผู้ฟังและบอกเล่าให้ทราบที่กำลังจะขอเรื่องใด หากมีเนื้อหามากแต่เนื้อเทปมีจำกัด บั้วซอนจะขอเข้าเรื่องที่ตรงการนำเสนออย่างฉับไว ถ้าความยาวของแถบบันทึกเสียงมีมากพอก็อาจจะมีการเกริ่นเพื่อนำเข้าสู่เนื้อหาบ้าง ทำให้ผู้ฟังเข้าใจและเป็นการสร้างบรรยากาศเหมือนกับว่าผู้ฟังได้ฟังจากงานจริง ๆ ต่อจากนั้นจึงเริ่มขอเข้าสู่เนื้อหาซึ่ง บั้วซอนจะขอตามลำดับเรื่องราวของเรื่องตามที่ควรจะเป็นไป ทั้งนี้อาจมีการขอสอดแทรกคติธรรม คำสอน หรือบอกเล่าสภาพความเป็นไปของสังคมบ้านเมืองในขณะนั้นควบคู่ไปด้วย และหรือขอโต้ตอบหยอกล้อกันไปมาระหว่างคู่ถ้อย เพื่อให้ผู้ฟังได้ผ่อนคลายและฟังคำขอได้ทัน ไม่ยึดติดกับเนื้อหาของเรื่องที่ขอมากเกินไป คือได้ทั้งความรู้และความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน และเมื่อช่างขอขอมมาถึงช่วงท้ายก่อนที่จะจบเรื่องขอ มักจะเป็นการขออวยชัยให้พรผู้ฟัง และขออภัยถ้าคำขอไม่ถูกใจผู้ฟัง หรือว่าขอพลาดผิดไป ส่วนวิธีการเรียงลำดับเนื้อเรื่องที่ขอนั้น ช่างขอจะขอตามความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่อง คือ มักจะเริ่มต้นขอตามขนบของขอก่อน แล้วจึงอารัมภบทรำพึงรำพันในเหตุการณ์ปัจจุบัน หรือช่างขอเกิดความสงสัยใคร่รู้ในเรื่องราวของขอที่ตนกำลังขอยู่

ก็จะขอตามคู่ด้อง จากนั้นช่างขอที่เป็นคู่ด้องก็จะขอเล่าไปตามหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องและสัมพันธ์ตามลำดับความสำคัญหรือความเป็นไปตามเหตุการณ์ก่อนหลัง และจะผลัดกันขอบรรยายเล่าเรื่องหรือขอซักถามตอบกันไปมาจนจบเรื่อง ซึ่งก็มักปิดเรื่องที่ขอตามรูปแบบที่นิยมชอกัน

๒. ประเภทสอนคดีธรรม

บทขอที่มีเนื้อหาประเภทสอนคดีธรรมของบัวซอน มีอยู่ ๓ เรื่องด้วยกัน คือ

๒.๑ ขอกรรมวิบาก (หน้า A ชุดกรรมวิบาก)

๒.๒ ขอพระคุณบุพการี (หน้า A ชุดพระคุณบุพการี)

๒.๓ ขอศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ (หน้า A และ B)

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงบทจ้อยที่มีเนื้อหาเช่นเดียวกันนี้อีก ๒ เรื่อง รวมแล้วทั้งหมด ๕ เรื่อง ซึ่งจ้อยทั้งสองเรื่องนั้น ได้แก่

๒.๔ จ้อยพระคุณของพ่อ (หน้า A ชุดพระคุณบุพการี)

๒.๕ จ้อยพระคุณของแม่ (หน้า B ชุดกรรมวิบาก)

ตาราง ๕ : วิธีการนำเสนอเนื้อหาของขอประเภทสอนคดีธรรม

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>๒.๑ ขอกรรมวิบาก</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → บรรยายว่าคนเราเกิดมามีข้อแตกต่างกันมากมาย สู้แต่แต่เวรกรรมของแต่ละคน/ขอถามตอบกันไปมา - เนื้อหา → ขอเล่าถึงสาเหตุที่คนเราเกิดมาไม่เหมือนกัน เป็นเพราะผลกรรมที่กระทำมาแต่ชาติปางก่อน/ฝ่ายหนึ่งขอนำเรื่องด้วยคำถามต่าง ๆ และช่างขอคู่ด้องอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชอบอกเล่าให้คำตอบ ผลัดกันขอไปมาเกี่ยวกับการกระทำในชาติที่ผ่านมาเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในชาตินี้/ขอถามตอบเกี่ยวกับผู้ที่เกิดมามีฐานะร่ำรวย ว่าเป็นเพราะเมื่อชาติก่อนทำบุญไว้มาก - ช่วงท้าย → ขอเชิญชวนให้ทุกคนทำแต่ความดี สร้างบุญสร้างกุศลไว้ เพื่อจะได้สุขสบายในชาติหน้า เช่นเดียวกับคนที่มียูฐานะเหล่านั้น 	<ul style="list-style-type: none"> - สะท้อนความเชื่อเรื่องกรรมบาปบุญคุณโทษ/สะท้อนภาพเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

ตาราง ๕ (ต่อ)

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>๒.๒ ขอพระคุณบุพการี</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → กล่าวถึงคนที่เกิดมาแล้วแตกต่างกัน ด้วยเหตุที่แต่ละบุคคลทำบุญทำกรรมในอดีตชาติไม่เหมือนกัน - เนื้อหา → ขออย่างปลงตกได้ว่า คนเราเกิดมามีเพียงสังขารร่างกายเปล่า ๆ เท่านั้น ซึ่งผู้ที่ทำให้เราถือกำเนิดมีชีวิตได้นั้นคือ พ่อและแม่/ขอปลุกจิตสำนึกผู้ฟังเรื่องความกตัญญูต่อบุพการี เพราะท่านทั้งสองช่วยกันเลี้ยงดู เอาใจใส่ สั่งสอนเราอย่างดี/ขอชี้แนะให้ผู้ฟังเห็นถึงความรักอันยิ่งใหญ่และบริสุทธิ์ของบุพการี มุ่งหวังให้ลูกของตนได้ดีมีอนาคต/ขอเชิญชวนทุก ๆ คนให้สำนึกและตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ - ช่วงท้าย → ขอขอร้องให้ทุกคนทำตนเป็นคนดี เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดี เลี้ยงตนเองได้ เพราะพ่อแม่เราหวังไว้เช่นนั้น/ฝากข้อคิดสอนใจ โดยเฉพาะเรื่องการคบเพื่อนให้คบเพื่อนดีเพียงเท่านี้พ่อแม่ก็สบายใจแล้ว 	<ul style="list-style-type: none"> - แทรกคำสอนต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
<p>๒.๓ ขอศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → ขอปรารถนาเหตุการณ์ด้านเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ฉะนั้นเราจึงควรมีธรรมะไว้สอนใจเพื่อเตือนตนเอง/ขอขอกภัยไว้ก่อนหากขอไม่ถูกต้อง - เนื้อหา → ขอให้ความรู้เรื่องพุทธประวัติ/ขอเล่าถึงเหตุที่ทำให้เกิดมีวันสำคัญทางพุทธศาสนาพอสังเขป/ขออธิบายธรรมะที่สำคัญคือ ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงขอสรุปให้ฟังอย่างเข้าใจง่าย ๆ/ขออธิบายความหมายของคำว่า “ศาสนาเปรียบเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ” โดยบัวซอนเริ่มขอเล่าไปที่ละประการ สลับกันไปมากับการตั้งคำถามของกลุ่ม ซึ่งบัวซอนได้ขออธิบายให้คำตอบจนครบทั้ง ๑๐ ประการ 	<ul style="list-style-type: none"> - แทรกคำแนะนำเรื่องการใช้ชีวิตให้อยู่ได้ในสังคม/สอดแทรกการเล่าถึงลักษณะเด่นของอาชีพช่างขอ - สอดแทรกการชอหยอกล้อได้ตอบกันไปมา/สะท้อนวิถีชีวิตคนล้านนาในชนบทได้ดี

ตาราง ๕ (ต่อ)

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>๒.๔ จ้อยพระคุณของพ่อ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → บอกให้รู้ว่า “พ่อ” มีบุญคุณต่อลูกมาก อธิบายว่าเหตุใดพ่อจึงมีบุญคุณ ฉะนั้นขอให้ลูก ๆ ได้สำนึก ไว้และปฏิบัติตามคำสอนของพ่อ - เนื้อหา → จ้อยว่าพ่อของเรามีบุญคุณต่อเรามาก จึงได้ยกตัวอย่างการกระทำของพ่อให้ฟังหลาย ๆ เรื่อง/ลูกจึงควรเห็นถึงความรักของพ่อที่มีต่อลูก หากเราทำตัวไม่ดี เช่น เล่นไฟ เมาสุรา ก็จะพาชีวิตของตนเองและครอบครัวเดือดร้อน - ช่วงท้าย → ดังนั้นเราผู้เป็นลูกจึงควรประพฤติตนไปในทางที่ดี ซึ่งเสมือนว่าได้ตอบแทนพระคุณของพ่อทางหนึ่งแล้ว 	
<p>๒.๕ จ้อยพระคุณของแม่</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่น → กล่าวว่าพระคุณของแม่นั้นยิ่งใหญ่ยิ่งนัก - เนื้อหา → จ้อยเล่าตั้งแต่แม่เริ่มตั้งครรภ์ จะมีอาการแพ้ท้องหลาย ๆ อย่าง ล้วนแล้วแต่ทำให้แม่ทุกข์ทรมานกาย ดังเช่นกินข้าวปลาอาหารก็กินได้ลำบาก ทำงานหรือเดินเคลื่อนไหวไม่สะดวก ทำสิ่งใดก็ต้องนึกถึงลูกในครรภ์ เกรงจะมีผลต่อลูกของตน/เมื่อแม่รู้ว่าใกล้คลอดจึงได้จัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับเด็กทารกไว้ล่วงหน้า/ครั้นถึงเวลาคลอด แม่จะเจ็บปวดท้องมาก/หลังคลอดแล้ว แม่จะต้องดูแลสุขภาพของตนในเรื่องการกิน เพื่อจะได้ให้มึนน้ำนมไหลดี/แม่จะค่อย ๆ ดูแลเลี้ยงลูกน้อยจนเติบโตใหญ่แข็งแรง - ช่วงท้าย → ลูก ๆ ทุกคนควรสำนึกในบุญคุณของแม่ให้มาก ๆ ไม่ควรทำกิริยา วาจาไม่คิดต่อแม่ และควรดูแลแม่ของเราตามแก่เท่า อันเป็นการตอบแทนพระคุณที่ยิ่งใหญ่ของแม่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สะท้อนความเชื่อเรื่องการกิน การอยู่ และการปฏิบัติตนของคนมีครรภ์ในสังคมล้านนา

วิธีการนำเสนอขอประเภทสอนคติธรรมทั้ง ๕ เรื่องนี้ จะพบว่าบัวซอนใช้วิธีเล่าเรื่องตามลำดับขั้นตอน เช่น ขอเรื่องศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ เป็นการขอเล่าไป

ทีละประการตั้งแต่ประการที่หนึ่งจนครบทั้ง ๑๐ ประการ และจ้อยพระคุณของแม่ได้เริ่มเล่าตามเหตุการณ์ที่แม่เริ่มมีครรภ์ จนกระทั่งลูกน้อยเติบโตเหล่านี้เป็นต้น ทำให้ผู้ฟังลำดับเรื่องราวได้ตามคำขอคำจ้อย แต่ในบางเรื่องใช้วิธีการดำเนินเรื่องไปตามคำขอ คือ การตั้งคำถามหรือปริศนาที่ช่างขอคู่ต้องจะต้องขอตอบคำถามของช่างขออีกฝ่าย ด้วยการอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ช่างขอที่ตั้งคำถามนั้น ๆ และผู้ฟังเข้าใจในเรื่องดังกล่าว ได้แก่ ขอเรื่องกรรมวิบาก ขอศาสนาเหมือนมหาสมบัตติ ๑๐ ประการ นอกจากนี้ยังขอเล่าเรื่องด้วยการบรรยายสภาพของเรื่องตามที่ควรจะเป็นไป คือ ขอพระคุณบุพการี ที่ขอให้เห็นถึงความรักและพระคุณของพ่อแม่ และจ้อยพระคุณของพ่อก็มีลักษณะการเล่าเรื่องด้วยวิธีเดียวกัน ซึ่งในขณะที่ช่างขอกำลังขอหรือจ้อยเล่าเรื่องอยู่นี้ จะใช้วิธีการสอดแทรกข้อคิด คติธรรมคำสอนต่าง ๆ หรือหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ฟัง โดยอาจจะใช้วิธีขอบอกกล่าวตรง ๆ หรือยกตัวอย่างอธิบาย ยกอุทาหรณ์ สุภาษิต อุปมาอุปไมยประกอบ ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพและทำให้คำขอดังกล่าวน่าสนใจชวนให้ติดตามฟังมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ในช่วงเกริ่นนำก่อนขอเข้าสู่เนื้อหา บั๊วซอนมักเริ่มต้นด้วยการปรารภถึงผลกระทบและการทำบุญของคนเราเมื่อชาติก่อน ๆ จึงทำให้คนในสมัยปัจจุบันเกิดมาแล้วมีความแตกต่างกันสุดแต่แต่เวรกรรมของแต่ละคน ซึ่งการเปิดเรื่องเช่นนี้มักจะสัมพันธ์กับเรื่องที่กำลังจะขอและอีกวิธีหนึ่ง คือ การเกริ่นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในยุคปัจจุบันว่าเป็นไปเช่นไร และขณะนี้เหตุการณ์บ้านเมืองกำลังอยู่ในสถานะใด ดังนั้นผู้ฟังทั้งหลายควรจะได้นำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ส่วนในตอนท้ายใกล้จะจบขอ ส่วนใหญ่เนื้อหาตอนท้าย ๆ นี้ก็มักจะเป็นไปตามแบบขนบนิยมของขอ คือ ขอขอรัก ขอให้พร ขอเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และขอให้ช่วยปกป้องคุ้มครองช่างขอและผู้ฟัง ฯลฯ ขอไปอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือขอหลาย ๆ แบบด้วยกัน แล้วจึงจบขอ แต่ถ้าเป็นการจ้อย ดังเช่นจ้อยทั้งสองเรื่องที่กำลังกล่าวมาแล้ว บั๊วซอนใช้วิธีจบด้วยการชักชวนให้ผู้ฟังกระทำตนเป็นคนดี มีความกตัญญูต่อบุพการีของตน คือ ย้ำธรรมะหรือข้อคิดที่ต้องการจะแนะนำและสั่งสอนอีกครั้งก่อนที่จะจบเรื่อง

๓. ประเภทประวัติบุคคลสำคัญทางศาสนา

ขอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญทางศาสนา บั๊วซอน เมืองพร้าว ได้แต่งเป็นบทขอไว้มีจำนวน ๒ เรื่อง คือ

๓.๑ ขอประวัติครูบาเจ้าเทือง นาคสีโล (หน้า A และ B)

๓.๒ ขอประวัติครูบาศรีวิชัย (หน้า A และ B)

ตาราง ๖ : วิธีการนำเสนอเนื้อหาของขอบเขตประวัติบุคคลสำคัญทางศาสนา

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>๓.๑ ขอบประวัติครูบาเจ้าเทือง นาดลีโล</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → ขอกราบนมัสการครูบาเจ้าเทืองฯ/ขอเชิญชวนผู้ฟังให้ฟังซอเรื่องนี้ - เนื้อหา → ขอเล่าประวัติครูบาเจ้าเทืองฯ ตั้งแต่เริ่มถือกำเนิด โดยเล่าไปเรื่อย ๆ ตามลำดับเวลาและเหตุการณ์/ครูบาฯ เกิดมาในครอบครัวยากจน และเป็นคนทานมังสวิรัตมาตั้งแต่เล็ก/ขอบรรยายถึงอุปนิสัยของครูบาฯ ว่าเป็นคนมีเมตตา อ่อนโยน ขยันและสู้งาน/เมื่อครูบาฯ สำเร็จชั้นมัธยมฯ ได้บรรพชาเป็นสามเณร และสามารถศึกษาพระธรรมวินัยอย่างปราดเปรื่อง/ครูบาฯ อุปสมบทเมื่ออายุครบ ๒๑ ปี/ในช่วงที่ครูบาเจ้าเทืองฯ บวชเป็นเณรและพระนั้นมีเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์ใจหลายครั้ง ทำให้ชาวบ้านพากันเลื่อมใสศรัทธา และเรียกขานพระเทืองว่า “ครูบาฯ/ขณะบวชเป็นพระ ครูบาฯ เดินทางไปจำพรรษาอยู่ ณ วัดต่าง ๆ ทางแถบ อ.สารภี อ.สันป่าตอง และในที่สุดครูบาฯ ได้มาเป็นเจ้าอาวาสอยู่ที่วัดบ้านเด่น อ.แมริม จ.เชียงใหม่ จนถึงปัจจุบัน/ขอเล่าถึงผลงานของครูบาเจ้าเทืองฯ ว่า นอกจากท่านจะเป็นพระนักปฏิบัติธรรมแล้ว ท่านยังเป็นพระนักพัฒนาอีกด้วย จึงทำให้วัดบ้านเด่น มีสิ่งก่อสร้างหลายอย่าง ซึ่งปัจจัยที่นำมาพัฒนาจัดสร้างนี้ ได้จากศรัทธาสาธุชนที่อยู่ ณ ที่ต่าง ๆ หลังไหลกันมาร่วมทำบุญและกราบนมัสการครูบาฯ ที่วัด/ขอเชิญชวนผู้ฟังร่วมบริจาคทำบุญได้ เพราะขณะนี้ทางวัดกำลังก่อสร้างพระธาตุสิบสองราศี ซึ่งยังไม่แล้วเสร็จ - ช่วงท้าย → ขออำนวยการอวยพรผู้ฟังให้อยู่ดี มีความสุข 	<ul style="list-style-type: none"> - สะท้อนภาพวิถีชีวิตของผู้คน ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร/สะท้อนภาพการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ล้าหน้าทางด้านต่าง ๆ อาทิ ความเชื่อ การมีใจศรัทธาในพระพุทธศาสนา
<p>๓.๒ ขอบประวัติครูบาศรีวิชัย</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่น → บอกว่ากำลังจะขอเรื่องอะไร/ขอภัยหากว่าขอผิดพลาดประการใด 	

ตาราง ๖ (ต่อ)

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>- เนื้อหา → ขอเล่าชีวประวัติของครูบาศรีวิชัย โดยเล่าไปตามลำดับเหตุการณ์และเวลา/เริ่มชอบบอกเล่าวันเดือนปีเกิด และที่มาของชื่อครูบาว่า “ฟ้าฮ้อย”/มีเหตุการณ์อัศจรรย์เกิดขึ้นเมื่อครูบาได้ถือกำเนิด/บรรยายอุปนิสัยของครูบาฯ ว่าชอบทานอาหารมังสวิรัตตั้งแต่วัยเด็ก และมีจิตใจเมตตา/อายุ ๑๘ ปี ครูบาฯ บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบ้านปาง อ.เถิง จ.ลำพูน/เมื่ออายุครบ ๒๑ ปี จึงได้บวชเป็นพระ/ครูบาเป็นพระนักปฏิบัติ และตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัย ทำให้เป็นที่ศรัทธาของคนล้านนา/ครูบาฯ ถูกอธิกรณ์ด้วยข้อหาต่าง ๆ ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจกันในหมู่พระสงฆ์และทางการเมือง แต่ในที่สุดครูบาฯ ก็พ้นมลทิน/ครูบาฯ บรูณะซ่อมแซมวัดวาต่าง ๆ ทั้งใน จ.ลำพูน และ จ.เชียงใหม่/ต่อมาครูบาฯ ชักชวนชาวบ้านช่วยกันสร้างถนนขึ้นคอกยสุเทพ ซึ่งมีชาวบ้านไหลหลั่งมาช่วยสร้างกันมากมาย/เมื่อครูบาศรีวิชัยมรณภาพ ศรัทธาทั้งหลายร่ำไห้เสียใจ จึงได้ช่วยกันจัดแบ่งพระธาตุของครูบาฯ นำไปบูชาไว้ ณ วัดต่าง ๆ</p> <p>- ช่วงท้าย → ขอเชิญชวนให้ผู้ฟังอุคหนุนเทพขอเรื่องนี้ เพราะนารายได้ไปบริจาคเพื่อการกุศลให้แก่มูลนิธิครูบาศรีวิชัย</p>	<p>- สะท้อนผู้คนที่ให้ความเคารพนับถือครูบาศรีวิชัยเป็นอย่างมาก มีทั้งการร่วมพลังแสดง ความสามัคคี ความรัก ความเสียใจ ความเป็นห่วงในตัวครูบาฯ ของศรัทธาชาวบ้านจำนวนมากมาย ซึ่งไม่เฉพาะแต่คนในเมืองหรือคนพื้นราบแต่ยังรวมไปถึงชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่ห่างไกล และอยู่บนคอยสูง ๆ ด้วย</p>

จากตารางดังกล่าว ทำให้ทราบว่าบัวซอนมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาของขอที่เกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญทางศาสนาครั้งนี้ คือ เล่าเรื่องไปตามลำดับปฏิทินหรือตามเหตุการณ์ โดยเล่าตั้งแต่ครูบาทั้งสองท่านได้กำเนิดมาและใช้ชีวิตเช่นไร เริ่มบวชเป็นเณรเป็นพระเมื่อใด มีผลงานเกียรติประวัติอย่างไร และเหตุใดจึงมีผู้คนที่ให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธา ซึ่งถ้าพิจารณาตามหัวเรื่องหลัก ๆ แล้วจะคล้ายกัน แต่จะแตกต่างกันได้บ้างในช่วงของยุคสมัย คือ ถ้าในยุคของครูบาศรีวิชัย จะอยู่ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๒๑ - ๒๔๘๑ ส่วนช่วงของครูบาเทืองฯ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งเป็นปีเกิดจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๔๔) ทำให้เกิดเหตุการณ์สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน รายละเอียดจึงแตกต่างกันไป นอกจากการขอเล่าไปตามลำดับเวลาแล้ว บัวซอนใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลของเรื่องที่ขอในลักษณะบอกเล่าไปตามความเป็นจริง เรื่องราวหรือสถานการณ์เป็นไป

อย่างไร บั๊วซอนได้เล่าไปตามเรื่องที่เกิดขึ้น เป็นการให้ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์อีกทางหนึ่ง ซึ่งเรื่องที่เล่าในบทขอแต่ละเรื่องนั้น จะมีเรื่องเล่าหรือตัวอย่างเหตุการณ์เป็นเรื่องเล่าขนาดสั้น ๆ หลายเรื่องเล่าซ้อนอยู่ในโครงเรื่องหลักด้วย ดังนั้นผู้ฟังจะเพลิดเพลินในการฟังขอเรื่องดังกล่าว ด้วยเหตุว่าฟังเรื่องแล้วคล้าย ๆ กับฟังละครขอ หรือเรื่องทำนอง “ว่ากันว่า” “เขาเล่าว่า” มากกว่า การฟังขอแนวชีวิตประวัตินั้นเน้นการให้ความรู้แก่ผู้ฟังเป็นหลัก ซึ่งก็อาจทำให้ผู้ฟังเบื่อหน่ายได้ง่าย เพราะฟังแล้วไม่สนุก ไม่ชวนติดตาม

๔. ประเภทนิทานชาดก

บทขอของบั๊วซอนที่มีเนื้อหาเรื่องเล่าแบบนิทานชาดกมี ๒ เรื่อง คือ

๔.๑ ชอมหาเวสสันดรชาดก (หน้า A และ B)

๔.๒ ขอหงส์หิน (หน้า A และ B)

ตาราง ๙ : วิธีการนำเสนอเนื้อหาประเภทนิทานชาดก

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>๔.๑ ชอมหาเวสสันดรชาดก</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → จ้อยไหว้พระพุทธเจ้า (พระเวสสันดร)/ขอไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบอกว่าจะขอเรื่องมหาเวสสันดรชาดก - เนื้อหา → ขอเล่าเรื่องพอสังเขปไปที่ละกัณฑ์ โดยเริ่มขอตั้งแต่กัณฑ์ทศพร ซึ่งเป็นกัณฑ์แรก จนครบทั้ง ๑๓ กัณฑ์/เมื่อต้องขอบรรยายฉากหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น จะใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมในชนบทล้านนา/ตลอดเรื่องที่ขอ บั๊วซอนจะกำหนดตัวบุคคลในเรื่องนั้นเป็นตัวละคร โดยจะบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครดังกล่าวด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ราวกับว่ามีตัวตนอยู่จริง ๆ และแต่งบทสนทนาขอแทรกเข้าไปด้วย/ดำเนินเรื่องโดยยกเฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในแต่ละกัณฑ์มาเรียงร้อยต่อเนื่องกันอย่างกระชับและเข้าใจง่าย - ช่วงท้าย → ขอเชิญชวนพี่น้องคนฟังให้ช่วยกันอุดหนุนเทพขอเรื่องนี้ เพราะจะนำรายได้นี้สมทบทุนทูลเกล้าฯ ถวายในหลวงที่พระองค์ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี/ขอชี้แนะว่า ถ้าซื้อเทพเรื่องมหาเวสสันดรชาดกไปฟัง ก็จะสามารถฟังได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - สอดแทรกมุขำขันไปด้วย/สะท้อนสภาพสังคม วิถีชีวิต การกินการอยู่ของชาวล้านนาในชนบท

ตาราง ๗ (ต่อ)

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>หลาย ๆ ครั้ง และสะดวกในเรื่องของเวลาและสถานที่ นอก จากนี้เนื้อเรื่องที่น่าสนใจก็ได้รับความสำคัญครบถ้วน สามารถ ฟังจนจบได้โดยใช้เวลาไม่นาน เมื่อผู้ฟังไปฟังเทศน์มหาชาติที่ วัดก็จะเข้าใจในเนื้อเรื่องได้ดี/ขออวยชัยให้พรผู้ฟัง</p>	
<p>๔.๒ ขอหงส์หิน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → จ้อยไหว้สังฆคัมภีร์และครูบาอาจารย์ทางด้าน ศิลปะ/ขอบอกผู้ฟังว่ากำลังจะขอนิทานชาดกเรื่องหงส์หิน/ขอ เชิญชวนให้ติดตามฟัง - เนื้อหา → เริ่มขอตามลำดับเหตุการณ์ก่อน – หลัง คือ เริ่ม ตั้งแต่นางวิมาลาผู้เป็นแม่เจ้าหงส์หินตั้งครุฑ แล้วถูกนางสนม ทั้งหกคนกลั่นแกล้ง ทำให้นางวิมาลาต้องถูกเนรเทศออกมาอยู่ กับตายายที่ท้ายอุทยาน/ขอเล่าเรื่อยไปจนจบเรื่องด้วยความสุข ตรงตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” คือ นางสนมทั้งหกและลูก ๆ ของนางถูกประหาร ส่วนนาง วิมาลาและพระโอรสหงส์หิน พระญาพาราณสีผู้เป็นพ่อไปปรับ กลับเข้าวัง/ระหว่างที่ขอเล่าเรื่อง ช่างขอจะขอหยอกเข้ากับคู่ ถ้อยบ้างเป็นระยะ/ขณะที่ช่างขอชอถึงบทสนทนา ช่างขออีก คนที่ไม่ได้ชอจะทำเสียงเหมือนเป็นตัวละครตัวนั้นสอดแทรก ไปด้วยบ้างในบางคราว/บ๊วชอนมักขอแสดงความคิดเห็นของ คนที่มีต่อการกระทำของตัวละครแต่ละตัวไปด้วยเสมอ เป็น การสร้างภาพและกำหนดบุคลิกของตัวละครนั้น ๆ ให้ชัดเจน มากขึ้น ช่วยให้ผู้ฟังสนุกและเห็นภาพไปตามคำชอดังกล่าว/ การที่บ๊วชอนใช้กลวิธีวิธีการเปลี่ยนทำนองขอและจ้อย ประกอบบ้างในช่วงเปลี่ยนทำนองใหม่ ช่วยให้ไม่น่าเบื่อที่จะ ฟัง กอปรกับทำนองแต่ละทำนองนั้นจะสอดคล้องสัมพันธ์กับ เนื้อหาของเรื่องที่ขอ จึงยิ่งเพิ่มความน่าฟังและน่าสนใจของ ขอประเภทนิทานชาดกนี้เป็นอย่างมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - สอดแทรกข้อคิด คติธรรม สอนใจ

ตาราง ๗ (ต่อ)

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>- ช่วงท้าย → เนื่องจากการขอแบบเล่านิทานเป็นเรื่อง ๆ นี้ จะมีจำนวนบทชอมมาก ทำให้ต้องใช้เนื้อที่ในแถบบันทึกเสียงมากตาม</p> <p>ไปด้วย บัวซอนจึงไม่ได้ใช้วิธีการจบชอมตามแบบแผนที่เคยปฏิบัติ ซึ่งในที่นี้จบชอมทันทีที่เนื้อเรื่องในชอถึงตอนจบ เพราะเนื้อที่ในเทปไม่เพียงพอที่จะชอต่อไปได้</p>	

จากตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่าบัวซอนใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาของชอประเภทนิทานชาดกด้วยกลวิธีของการลำดับเรื่องราวผสมผสานไปกับกลวิธีการชอ คือ ชอเล่านิทานชาดกทั้งสองเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง เมื่อถึงช่วงที่ต้องการให้ผู้ฟังมีอารมณ์คล้อยไปกับเนื้อหาที่กำลังจะชอ ก็จะเปลี่ยนทำนองชอ โดยอาจมีบทจ้อยคั่นทำนองชอทำนองเดิมกับชอทำนองใหม่ ซึ่งทำนองแต่ละทำนองจะมีผลต่อการแต่งบทชอด้วย (ดังที่กล่าวผ่านมาแล้วในบทที่ ๓) ดังนั้น ผู้ฟังจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินในการฟังชอ ผนวกกับวิธีการเล่าเรื่องของบัวซอนที่ได้กำหนดให้ตัวละครมีท่าที กิริยาต่าง ๆ ผ่านบทชอ ช่วยให้ผู้ฟังรู้สึกเหมือนว่ากำลังฟังละครชอ ประกอบกับบัวซอนได้แสดงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อตัวละครแต่ละตัวนั้นแตกต่างกันไปตามบทบาท เช่น ตัวละครร้าย บัวซอนจะใช้ภาษาต่อว่าหรือด่าทอ หรือให้บทบาทที่ไม่ดีแก่ตัวละครนั้น ๆ ผู้ฟังก็จะรับรู้บุคลิกลักษณะของตัวละครดังกล่าวได้ชัดเจนและมีอารมณ์ไปกับคำชอของช่างชอ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเป็นตัวละครดี บัวซอนจะสื่อภาษาชอด้วยคำที่มีความหมายไปในทางดี ไม่ว่าตัวละครดีทำสิ่งใดล้วนมีแต่คำชอชมเชย ดังนี้เป็นต้น นอกจากนี้บทชอที่ไม่ยึดถือเอื้อย ๆ มีส่วนช่วยให้เรื่องที่ชออยู่นั้นน่าติดตามฟัง เพราะการผูกเรื่องและการใช้คำชอที่กระชับฉับไวทำให้เป็นที่ทันอกทันใจผู้ฟัง รวมไปถึงการชอหยอกล้อโต้ตอบกันไปตามมาของช่างชอในขณะที่กำลังชอเล่าเรื่องอยู่ ช่วยให้ผู้ฟังไม่ต้องติดตามฟังอย่างเคร่งเครียด เพราะเกรงว่าจะฟังไม่ทันแล้วจะฟังเรื่องตอนต่อ ๆ ไปไม่เข้าใจ

๕. ประเภทแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกในการวิพากษ์สังคม

บทขอที่มีเนื้อหาประเภทแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกในการวิพากษ์สังคม ใน
 ที่มี ๑ เรื่อง คือ ขอใคร่เกียด

ตาราง ๘ : วิธีการนำเสนอเนื้อหาของขอประเภทแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกในการ
 วิพากษ์สังคม

วิธีการนำเสนอ	ภาพสะท้อนสังคม
<p>ขอใคร่เกียด</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกริ่นนำ → ขอปรารถถึงความประพฤติของผู้คนในสังคมปัจจุบัน/ขอให้กำลังใจผู้ฟัง และขอให้ต่อสู้ต่อไป/ขอขอกภัยไว้ก่อนหากว่าขอผิดพลาดไป เพราะไม่ใช่คนที่เคยผ่านการบวชเรียน/บอกจุดประสงค์ที่ขอเรื่องนี้ - เนื้อหา → ขออธิบายเรื่องที่กำลังโกรธ กำลังไม่พอใจอยู่ นั้นว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งส่วนมากมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมและความประพฤติของผู้คน/ขณะที่บวชขอขอระบายความรู้สึกนึกคิดอยู่นั้น คู่ต้องของบวชจะคอยซักถามและช่วยเสนอความคิดร่วมด้วย พร้อมกับขอปลอบใจให้กำลังใจบวชอน ซึ่งบางครั้งก็จะมีอารมณ์ร่วมไปกับบวชอนด้วย - ช่วงท้าย → ขอขอกภัยก่อนจะจบขออีกครั้งหนึ่ง หากว่าคำขอไม่ถูกใจ และไม่ควรถือเป็นจริงเป็นจังมากนักกับคำขอที่สื่ออารมณ์โกรธในเรื่องต่างๆ (เพราะเป็นลักษณะการรำพึงรำพันไปตามอารมณ์)/ขอฝากเนื้อฝากตัว หากว่าใครจัดงานให้เรียกหาไปขอในงานได้/ขอให้พรผู้ฟังทุก ๆ ท่านให้อยู่ดีมีเงินมีทอง 	<ul style="list-style-type: none"> - สะท้อนภาพการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคมปัจจุบัน - สอดแทรกภาพเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น/แทรกคติข้อคิด โวหารสอนใจ

การนำเสนอเนื้อหาของขอประเภทแสดงความคิดเห็นตามที่ปรากฏในตาราง พอจะสรุปได้ว่า เนื้อหาของขอประเภทนี้จะขึ้นอยู่กับการตั้งประเด็นที่เกิดขึ้นในอารมณ์ความรู้สึกของตัวช่างขอ ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายหลักต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ คือ รู้สึกโกรธในเรื่องใดหรือไม่พอใจอะไรก็ตาม บวชอนก็จะนำมาขอเล่าพร้อมกับแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ

ออกมาอย่างชัดเจน โดยไม่เกรงว่าจะเป็นการขอกระทบกระเทียบผู้อื่น ผู้ฟังจึงอาจจะเห็นถึง อารมณ์อีกด้านหนึ่งของศิลปินช่างขอ ที่นอกจากจะขอหยอกล้อโต้ตอบกันไปมา หรือขอเล่าธรรมเนียม นิทาน ต่าง ๆ แล้วยังสามารถแต่งบทขอที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ส่วนตัวของตัวช่างขอเอง เผยแพร่ให้ ผู้คนทั่วไปได้รับรู้และเข้าใจในความรู้สึกนั้น โดยใช้วิธีการขอเล่าไปตามเรื่องที่นึกโกรธหรือไม่พอใจ ซึ่งมีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน อาทิ เรื่องที่บ่าวชอนอายุมากแล้ว ทำให้เคลือบไหวหรือทำ สิ่งใดได้ช้า ไม่ทันใจ เรื่องที่ผู้อื่นชอบดูถูกคนที่ยากจนกว่า เรื่องพระภิกษุบางรูปประพฤติตัว ไม่เหมาะสม เรื่องการบริหารบ้านเมืองของนักการเมือง ฯลฯ โดยไม่ได้เรียงลำดับความสำคัญ หรือประเภทของเรื่อง คือ ถัดนี้ก็เรื่องใดก็ได้ก่อน บ่าวชอนก็เขียนขอที่เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ขึ้นมาก่อน จึงเกิดเป็นเรื่องย่อย ๆ ที่รวมอยู่ในหัวข้อเรื่องเดียวกัน ร้อยเรียงต่อเนื่องกันจนพอดีกับความ ยาวในแถบบันทึกเสียง บ่าวชอนจึงยุติการขอ ซึ่งการขอในลักษณะนี้คู่ถ้อยของบ่าวชอนมีส่วนช่วยให้ เรื่องที่ขอดำเนินไปได้ด้วยดีและมีรสชาติในการฟัง เพราะจะช่วยเป็นเหมือนลูกคู่กันและกัน คอยตอบรับเห็นด้วยหรือคอยแนะนำสั่งสอนเพิ่มเติมตามประเด็นที่บ่าวชอนขอพรำพรรณนา และ ได้ช่วยขอซักถาม ขอหยอกเข้าแถมประชด หรือขอปลอบโยนกันบ้าง ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของเรื่อง ในขอบทนั้น ผู้ฟังจึงได้ขบคิดสะกิดใจในเรื่องต่าง ๆ ตามคำขอไปด้วย ก็ได้ทั้งสาระประโยชน์ และเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ฟังได้ดี

สรุปวิธีการนำเสนอเนื้อหาขอทั้ง ๕ ประเภท

๑. การดำเนินเรื่อง

- ๑.๑ บ่าวชอนนิยมขอไปตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง
- ๑.๒ มักมีการขอถามตอบ หยอกล้อโต้ตอบกันไปมาระหว่างคู่ถ้อย ซึ่งมีทั้งส่วนที่ เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่กำลังขอ และที่ไม่ได้สลักสำคัญหรือสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเนื้อหาขอ
- ๑.๓ หากเป็นบทขอที่มีตัวบุคคลหรือตัวละครเป็นตัวเอกในการดำเนินเรื่อง บ่าวชอน มักจะแต่งบทสนทนาหรือพูดแทนตัวบุคคล หรือตัวละครนั้นแทรกไว้ในบทขอที่กำลังบรรยายภาพ ฉาก และเหตุการณ์ต่าง ๆ ลงไปด้วย เพื่อความสมจริงและได้อรรถรสในการฟัง

๒. ฉาก หรือสถานที่

- ๒.๑ ส่วนใหญ่แล้วภาพของเหตุการณ์ สถานที่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่บ่าวชอนขอ บรรยายประกอบ จะเป็นภาพของสังคมชนบทในล้านนา โดยจะเป็นไปตามยุคสมัยที่บ่าวชอนได้ แต่งขอเรื่องนั้น ๆ ขึ้นมา นิยมขอฉากการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การประกอบพิธีกรรมของ ชาวล้านนา

๒.๒ หากจะซอถึงฉากหรือภาพของสิ่งแวดล้อมที่ใหญ่มากขึ้น ซึ่งในที่นี้คือภาพโดยรวมของสังคมไทย ก็มักจะเป็นกล่าวถึงความไปในเรื่องของค่านิยม เศรษฐกิจ ความประพฤติของผู้คนส่วนใหญ่ในขณะนั้นว่าเป็นอย่างไร

๓. เนื้อหา : มีทั้งเรื่องจริงและเรื่องสมมุติขึ้น

๓.๑ มักเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงแล้วนำมาแต่งเป็นบทขอ ซึ่งบัวซอนจะค้นคว้าหาข้อมูลมาประกอบการเขียน ด้วยการฟัง การอ่าน และการรับข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เช่น เรื่องชีวประวัติบุคคลสำคัญ เรื่องของพิธีกรรมทางศาสนา

๓.๒ หากเป็นเรื่องนิทานธรรมะที่บัวซอนคิดว่าน่าสนใจและให้ประโยชน์ต่อผู้ฟัง ก็ จะนำมาเรียบเรียงแต่งเป็นบทขอ ซอบันทึกแถบบันทึกเสียงเผยแพร่

๓.๓ เมื่อบัวซอนเกิดความสะเทือนใจประทับใจในเรื่องราวใด ๆ จะทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานที่สะท้อนความรู้สึกภายในใจนั้น ๆ ออกมา ดังเช่นจ้อยพระคุณของแม่ ซอใคร่เกียด

๓.๔ เนื้อหาอีกแนวหนึ่งที่บัวซอนนิยมนำมาแต่งเป็นบทขอนั้นก็คือ เนื้อหาทางด้านศีลธรรม บาปบุญคุณโทษ เกรกรรมต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังแล้ว ยังให้ความรู้และให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้ฟังได้ดีอีกด้วย

๔. กลวิธีที่ใช้บรรยายเนื้อหา

๔.๑ การซอเล่าถึงความเป็นมา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละเรื่องนั้น บัวซอนชอบบอกเล่าได้อย่างกระชับ ดำเนินเรื่องรวดเร็วทันใจผู้ฟัง คือ เห็นภาพโดยฉับพลันเมื่อได้ฟังคำขอเรื่องดังกล่าว

๔.๒ นำกลวิธีการขอมาใช้ เมื่อต้องการจะขอบอกเล่าเนื้อหาให้มีรายละเอียด ดังเช่น ใช้ทำนองอื้อ หรือทำนองจะปู้ หรือละม้าย เพราะขอให้มีจำนวนคำได้มาก และเป็นทำนองที่ค่อนข้างเร็ว จำนวนบทจึงมีมากตามไปด้วย สามารถบรรยายเรื่องราวเหตุการณ์ให้ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย

๔.๓ การซอกระเช้าเข้าเหย้า ได้ตอบกันไปมาของช่างซอ ทำให้เนื้อเรื่องบางเรื่องที่กำลังจะซอเน้นไปในแนวคติธรรมคำสอน ฟังแล้วไม่เครียด หรือหนักจนเกินไป ผู้ฟังจะไม่สนุก แต่หากเป็นการซอสอดแทรกหยอกล้อกันเองบ้างของช่างซอ ก็จะช่วยผ่อนคลายเรื่องดังกล่าวนั้นลงไปได้

๔.๔ การซอโดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ อุทาหรณ์สอนใจ หรือหัวข้อข่าวในสังคม ปัจจุบันนำมาขอประกอบการขอล่าบรรยายเรื่อง มีส่วนช่วยให้เนื้อหาของขอมีน้ำหนักชวนฟังมากขึ้น ผู้ฟังสามารถเข้าใจในเรื่องที่ช่างซอกำลังจะขอบอกเล่าได้ดีโดยแทบจะไม่ต้องซอ

อธิบายความเรื่องดังกล่าวให้เขียนย่อ วกวน เป็นการแสดงความรอบรู้และเป็นคนช่างสังเกตจดจำของตัวบัวซอนด้วย

๕. การใช้ขนบนิยมของชอ

บัวซอนมักใช้วิธีการชอตามแบบแผนที่ได้ยึดถือและปฏิบัติกันมานานของช่างชอ ซึ่งแบบแผนเหล่านี้สะท้อนให้ทราบว่า การชอมีระเบียบวิธีอย่างไร ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นผู้มีความกตัญญู อ่อนน้อมถ่อมตน และปรารถนาดีต่อผู้อื่นของช่างชอ ดังเช่นการมีบทประณามพจน์หรือบทไหว้พระรัตนตรัย ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และไหว้ครูบาอาจารย์ การมีบทขออภัยไว้ก่อนหากว่าชอไม่ถูกใจผู้ฟัง หรือชอผิดพลาดไปบ้าง การชอให้พรต่อผู้ฟัง เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ ทำให้เห็นว่า บัวซอนมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาบทชอของตนอย่างมีเอกลักษณ์ ด้วยการผสมผสานขนบนิยมตามแบบแผนของช่างชอรุ่นเก่า ให้กลมกลืนลงตัวไปในแนว (Style) การแต่งชอของคนที่ได้จากการสะสมประสบการณ์ในการชอและได้จากการพัฒนาวิธีการแต่งด้วยตัวของบัวซอนเอง ดังนั้นผลงานการแต่งชอที่เน้นในเรื่องธรรมะคติ คำสอน หรืออื่น ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา หรือที่เรียกกันเป็นง่าย ๆ ว่า ชอของบัวซอนมักเป็นแนวชอศีลชอธรรม ดังที่ปรากฏผลงานการชอในลักษณะที่ได้อธิบายผ่านมา นอกเหนือจากใช้ภาษาด้วยวิธีต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๔

คุณค่าของบทชอที่มีต่อสังคมล้านนา

ด้วยความเป็นช่างชออาชีพของบัวซอนที่มีผลงานเผยแพร่มานานนี้เอง ทำให้ “บทชอของบัวซอน” ถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าและมีคุณประโยชน์ต่อสังคม ทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม เนื่องจากวรรณกรรมบทชอเหล่านี้มีส่วนชี้แนะและพัฒนาสังคมได้ตลอดจนมีส่วนช่วยบอกเล่าเรื่องราวความเป็นไปในสังคม สามารถจำแนกคุณค่าของบทชอทั้ง ๑๐ เรื่องได้ ๖ ประการ ดังนี้

๑. ให้ความบันเทิงสนุกสนานแก่ผู้คนในท้องถิ่น
๒. ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม
๓. เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนา และหรือมีส่วนแนะแนวทางในการประกอบศาสนพิธี
๔. ทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้านเพื่อใช้เผยแพร่เรื่องที่ต้องการนำเสนอ
๕. มีส่วนชี้แนะผู้คนในสังคมให้เกิดความคิดในเรื่องต่าง ๆ คล้อยตามกัน
๖. ช่วยบันทึกและสะท้อนภาพของสังคมล้านนา

๑. ให้ความบันเทิงสนุกสนานแก่ผู้คนในท้องถิ่น

“ขอ” จัดเป็นมหรสพอย่างหนึ่งของชาวล้านนา คัจฉันจุดมุ่งหมายหลักของขอ จึงเน้นเรื่องการให้ความบันเทิง สนุกสนานแก่ผู้ชมผู้ฟังเป็นสำคัญ ซึ่งบทขอของบัวซอนที่เด่นชัดที่สุดในการให้ความบันเทิง ในที่นี้มี ๒ เรื่อง คือ ขอเรื่องหงส์หิน และขอเรื่องมหาเวสสันดรชาดก เนื่องจากขอทั้งสองเรื่องมีโครงเรื่อง เนื้อหา กลวิธีการใช้คำต่าง ๆ เป็นแบบนิทานหรือละคร ทำให้บทขอ ๒ เรื่องนี้ชวนติดตามฟัง แม้ว่าบัวซอนจะขอสอดแทรกสาระและข้อคิด คติสอนใจที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังไปด้วยทางอ้อม แต่ผู้ฟังก็ยังรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลินในการฟังไปได้อย่างต่อเนื่อง

ขอเรื่องหงส์หินและขอเรื่องมหาเวสสันดรชาดก มีเค้าโครงเรื่องมาจากนิทานชาดกและพุทธประวัติ ขอเล่าเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ มีตัวละครเอกเป็นตัวดำเนินเรื่องและมีตัวละครร้ายช่วยสร้างสีสันและความเข้มข้นของเนื้อเรื่อง

- ตัวอย่างการแต่งบทขอเรื่องหงส์หิน เช่น ตอนที่นางสนมทั้งหกนำลูกสุนัขมาลับเปลี่ยนกับพระโอรสหงส์หิน เพื่อให้ร้ายมเหสีวิมาลาว่าคลอดลูกเป็นสุนัข ทำให้มเหสีวิมาลาถูกพระญาพาราณสีผู้เป็นพระสวามี เนรเทศออกจากเมือง

ญ.๑๐) พวคนางใจบาปหกคน	จิตใจมีดมนเล่ห์เหลี่ยม
ไปเอาลูกหมามาเปลี่ยน	แล้วไปฟ้องเจ้าพระญา
ว่าวิมาลาหน่อหน้ำ	เจ้าได้เกิดลูกเป่นหมา
ค้ำนั้นพ่อเจ้าพระญา	มีแต่โกรธากริ้วโกรธ

ช.๑๑) บ่ทันได้นึกฉงน	นางหกคนเหี้ยมโหด
เขามาใส่ร้ายป้ายโทษ	ได้หนีออกกราชวัง
สังเวชนางวิมาลา	ที่เจ้าเกิดมามีกรรม
อุ้มเอาลูกน้อยหมาดำ	หนีเข้าในดงในป่า

(ขอหงส์หิน)

เมื่อผู้ฟังได้ฟังแล้วย่อมเห็นภาพตาม และอาจเกิดอารมณ์เดือดดาลแทนนางวิมาลาจากนั้นก็ติดตามฟังบทต่อไป เพื่อต้องการทราบว่าเรื่องจะดำเนินไปอย่างไร พระญาพาราณสีจะมีโอกาสล่วงรู้ความจริงหรือไม่ แล้วพระโอรส (พระเอก) จะกลับมาแก้แค้นหรือมาปรากฏตัวให้พระบิดาของตนเชื่อได้ด้วยวิธีใด ดังนี้ เป็นต้น ซึ่งการลำดับเรื่องราวและภาษาที่ใช้เล่าเรื่องนั้น

มีส่วนดึงดูดความสนใจใคร่รู้ของผู้ฟังได้มากที่สุด และในท้ายที่สุดนิทานชาดกเรื่องนี้ได้จบลงตามสูตรสำเร็จของนิทานพื้นบ้านไทยทั่วไปว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” คือ พระเอก (พระโอรสหงส์หิน) และมเหสีวิมาลาได้กลับเข้าวังเหมือนเดิม เพราะพระญาพาราณสีรู้ความจริงจึงได้ส่งประหารนางสนมทั้งหกพร้อมลูกๆ โจมารของนาง

ตัวอย่างบทขอในตอนท้ายที่พระญาพาราณสีรู้ความจริงและสำนึกผิด ซึ่งตรงนี้เองที่ช่วยให้ผู้ฟังหายเคลงใจเพราะมีความรู้สึกดังกล่าวเมื่อตอนต้นเรื่อง และผู้ฟังก็จะรู้สึกพึงพอใจที่คนคิดทำไม่ดี ถูกลงโทษไปตามกรรมที่ทำไว้ ส่วนพวกที่เป็นคนดีได้กลับมาใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และหากผู้ฟังติดตามฟังตั้งแต่ต้นจนจบอย่างตั้งใจก็จะได้รับความสนุกสนานอย่างเต็มที่ ตัวอย่างมีว่า

ท่อน ๒ : - ญ.๖๗) ว่าไ้อพวกทั้งหกคิดกบฏแผ่นดิน
พร้อมหกนางที่โง่บาปหยาบช้า
แล้วสั่งเพชรฆาตหื้อเอาไปตัดก้อย

เขาจะต้องตัดสินหื้อเอาเอาไปฆ่า
เขาบังอาจกล้าเป็นขุนทรราชย์ เขาขอ
ส่วนพ่อนี้จะขอลูกน้อยพอลดโทษ

ช.๖๘) ปัดโรปัดโร! เหน็ดมันโง่เขลา
เมื่อมาคิดถึงวิมาลาน้องแก้ว
พี่มีหัวแต่บ่ทันได้คิด
นายเจ้าพี่นาย

เขามั่นขุนหนูเบาบ่เอาไหนคำแล้ว
พี่ผิดไปแล้วก็รู้สึกเสียใจ
ไ้อพวกทรพิชเขามาคิดทำลาย
เปนแต่พวกผีพรายยะหื้อน้องลำบาก

วันพรุกนี้พี่จะไปห้างริพล
สั่งเสนาห้ำงม้าห้ำงช้าง
สั่งหื้อไพร่ฟ้าจัดขันบายศรี

ไปฮับนฤมลน้องพลิกมาบ้าน
ไปฮับวิมาลาราชชายาของพี่ ญาติ
ไปฮับเอาเทวีข้าพลิกมาอย่างเก่า

(ชอหงส์หิน)

หรือตัวอย่างการแต่งบทขอเรื่องมหาเวสสันดรชาดก ได้แก่ ตอนที่บรรยายลักษณะของชูชกและการดำเนินชีวิตของชูชก ในกัณฑ์ที่ ๕ มีว่า

ญ.๓๘) ต่อไปเปนกัณฑ์ชูชก
เที่ยวทางจ๋มตายอ้อมอ้อม
มันทิ้งบ่คิดบ่สร้าง
จนเห็นพอน่ายพอซัง

ปู่ช่าชกหัวขาวส่นบุ่น
มันช้ำเปนคนขอทาน
เปนคนจู้ร้านอัยนการ
คุ่มค่าขอทานฮากเลือด

ช.๓๕) วันไหนมันบ่ได้เงินนั้ก
เหมือนผีดิบที่หิวเลือด
เยยะมาเที่ยวแปลงแข่งว้อง
มีค่าแต่จู้ไศลล่อ

ปู่ย่าผียักษ์ก็จ่มจ่มเคือคเคือค
กินเท่าใดทิ้งบ่พอ
จ้ำมาหลังก่องโค้งยอ
เนื้อตัวเหม็นสั้มเหม็นสาบ

(ขอมหาเวสสันดรชาดก)

จากคำขอที่บัวซอนบรรยายภาพของชูชกนั้น ผู้ฟังจะเห็นว่าชูชกเป็นชายแก่ที่หน้าตาท่าทางน่ารังเกียจมาก เนื่องจาก “ชูชก” ในเรื่องมหาเวสสันดรชาดกนี้เป็นตัวละครร้าย บัวซอนจึงต้องการให้ผู้ฟังได้ภาพเชิงลบของชูชก จากนั้นเมื่อขอมมาถึงตอนที่ชูชกโบยตีกัณหา ซาลี จะได้บังเกิดความรู้สึกกรันทกแถมโมโห ปุคเคือคขึ้นมาในใจของผู้ฟังได้ง่าย และผู้ฟังก็จะติดตามฟังในบทต่อไปว่าชูชกจะตายเมื่อไร ใครจะช่วยกัณหา ซาลี ให้เป็นอิสระจากชูชกได้ ฯลฯ ผู้ฟังจึงได้รับความเพลิดเพลินและได้รับความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติไปด้วย คือ ได้ทั้งความบันเทิงและสาระควบคู่กัน

อย่างไรก็ตาม หากได้ศึกษาบทขอและบทจ้อยทั้งหมดของบัวซอน ย่อมพบว่าขอทุกเรื่องนั้นล้วนให้ความสนุกสนานแก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี อันเป็นจุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญและต้องมีของการแสดงขอ แต่ทว่าจะสร้างความบันเทิงได้มากนักน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับแนวเนื้อหาและจุดมุ่งหมายแอบแฝงของขอแต่ละเรื่อง เนื่องด้วยเนื้อหาและจุดประสงค์ในการแต่งขอแตกต่างกัน กล่าวคือขอที่มีโครงเรื่อง เนื้อหา และกลวิธีการแต่งขอในรูปแบบนิทานชาดก ผู้ฟังจะฟังอย่างเพลิดเพลินมากกว่าการฟังขอในรูปแบบอื่น ๆ แม้ว่าขอในแนวเนื้อหาดังกล่าวจะสอดแทรกความสนุก ชวนหัวให้ความบันเทิงอยู่บ้างก็ตาม

๒. ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

จากการศึกษาพบว่า ผลงานของบัวซอนมีเนื้อหาสาระที่มีประโยชน์ต่อผู้ฟังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ฟังที่อยู่ในแถบชนบทห่างไกล การรับรู้เรื่องราวข่าวสาร และการรู้หนังสือก็ไม่ทัดเทียมเท่ากับผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง ดังนั้นความรู้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านได้รับจากการฟังขอจึงมีคุณประโยชน์และมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการนำแนวทางหรือความรู้ที่ได้ไปประยุกต์และปรับใช้ให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต ช่างขอจึงเปรียบเสมือนวิทยุเคลื่อนที่ ทำหน้าที่กระจายเสียงเผยแพร่ข่าวสารและความบันเทิงคละเคล้ากันไป ซึ่งความรู้ต่าง ๆ ในบทขอนั้น จำแนกได้เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับทางโลกและความรู้ในทางธรรม

๒.๑ การให้ความรู้ทางโลก

ความรู้ทางโลก คือ ความรู้ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต คติความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ รวมไปถึงเหตุการณ์บ้านเมืองทั้งหลายที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งบัวซอนได้ขอบอกกล่าวเรื่องราวเหล่านี้ไว้ในบทขอและบทขับจ้อย ตัวอย่างเช่น

ก. การให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ในที่นี้จะเน้นการบอกกล่าวเชิงสั่งสอนให้ทราบว่า บุคคลควรประพฤติปฏิบัติตนเช่นไร จึงจะมีความสุข มีความเจริญรุ่งเรืองและสังคมยอมรับ บัวซอนได้ขอชี้แนะไว้ ดังนี้

- ตัวอย่างการขอให้ข้อคิด สอนใจแก่ผู้ที่เป็นสามีภรรยาในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน คือ ต้องมีความเคารพนับถือ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นแล้วชีวิตคู่จะมีความเป็นอยู่แบบอึดอัดขัดสน มีทรัพย์สินเงินทองเท่าใดก็จะสูญสิ้นไปได้ในที่สุด ขอไว้ว่า

ข.๔๔) จะไปค่าพ่อต่อแม่
เขาว่าผัวมันบ่นบ้ายเมีย
เห็นว่าเมียที่บ่นบ้ายผัว

อย่างอีมันจะแยจะว่าบัวซอนปากเสีย
เข้าเต็มหลองเต็มเย็บมันจะเสี่ยจะซ้ำ
เงินกองเท่าตัวมันก็ทิ้งป้า

(ขอศาสนาเหมือนมหาสมบัตติ ๑๐ ประการ)

- ตัวอย่างการขอให้ความรู้ว่า คนเรานั้นไม่ควรนอนตื่นสาย เพราะจะทำให้เป็นคนยากจน ที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมล้านนาในชนบทเป็นสังคมเกษตร ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวน ทำไร่ ทำนา ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ จึงต้องตื่นนอนแต่เช้าเพื่อออกไปทำงาน หากตื่นสายดวงอาทิตย์จะสาดแสงแรงร้อนมาก ทำให้ทำงานไม่ได้นานและเหนื่อยง่าย จึงได้งานน้อย ไม่นานก็ถึงเวลาพลบค่ำก็จำต้องกลับบ้านเพราะมืดเกินไป ทำให้ทำงานไม่สะดวก ดังนั้นคนที่ตื่นแต่เช้าตรู่และกระวีกระวาดไปทำงาน จึงมีผลผลิตนำไปค้าขายได้มากมาย ความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น ซึ่งต่างจากคนเกียจคร้านที่มีชีวิตลำบากยากจนกว่าคนที่ขยัน บัวซอนขอแทรกไว้ขณะไต่คารมกับคู่ถ้อย คือ ขอคำนิพร้อมทั้งสอนคนฟังทางอ้อมไปด้วย ดังตัวอย่าง

ท่อน ๒ : - ญ.๑๓) จะเมามาทำเป็นขุนหนูหนวกดาบอด
ไก่อแม่ลูกน้อยพ้อฮ้องลูกมันกุกกุก
ไอ่ลูกพ้อบั้งไอ่ลูกแม่บ่สอน

ตะวันพ้อออกนอนยังบ่ยอมลุก
ขุนใดใคร่ทุกข์หื้อหลับลูกหล้าหล้า
กุ่มค่านอนแบกหมอนลูกตะวันเก็งฟ้า

จิมแลนา

(ขอศาสนาเหมือนมหาสมบัตติ ๑๐ ประการ)

- ตัวอย่างการขอสั่งสอนและให้ความรู้ไปด้วยว่าคนเรามีวาสนาต่างกัน สุดแท้แต่การทำบุญทำกรรมในชาติก่อน คนที่มีฐานะดี ร่ำรวยเงินทองในชาตินี้ เป็นเพราะชาติที่ผ่านมาทำบุญไว้มาก ดังนั้นเมื่อเราไม่ได้มั่งมีเหมือนผู้อื่น จึงควรยอมรับ ไม่ควรริษยาหรือเบียดเบียนกัน แต่ควรดำรงชีวิตแบบสมถะและประมาณตน จะทำให้มีชีวิตได้อย่างปกติสุข

ช.๒๕) พร่องเกิดมารวยพร่องเกิดมาจนทุกข์
พร่องเกิดมาทุกข์อายจะบอกหือฟัง
เป็นจนจี้คร้านหาเงิน
เป็นคนชอบอิจฉานินทาพี่น้อง

ฐานะมนุษย์มันทิ้งบ่เหมือนกัน
เพราะบ่ได้กินทานทำบุญไว้ชาติก่อน
เอาบ่ตรเจริญหือเป็นเคียดเป็นฮ้อน
กรรมมาแต่งอ้อยงทวยทัน

ช.๒๗) คนที่มารวยถึงสมบัติสิ่งทรัพย์
เพราะว่าชาติก่อนเพื่อนได้ทำคูอัน
ได้ฮับพรเอาทังสี่ประการ
วัดวาอารามของพระสงฆ์องค์เจ้า

วาสนานักมีบุญเก่าบุญหลัง
ได้ใส่อาหารใส่เข้าหือหูเจ้า
ผลบุญสุนทานบ่ตกหายสูญเปล่า
ชาติก่อนเพื่อนหนุนทาน

ชาติก่อนทำบุญเพิ่มลงทุนไว้นัก
อายุวรรณะสุขะปฏิภาณ
เกิดมาชาตินี้เป็นคนมั่งมี

เพราะเพื่อนได้ฮับพรทังสี่ประการ
พละชนสารสมบัติมีครบถ้วน
รถยนต์โฮงสีอันใดก็มีพร้อมล้วน
จิมเปนเศรษฐีเงินล้าน

(ขอศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ)

ข. การให้ความรู้เกี่ยวกับคติความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ บั๊วซอนได้นำความรู้ในเรื่องเหล่านี้ มาขอบอกเล่าและสั่งสอนทั้งแบบกล่าวตรง ๆ และแทรกไว้กับบทโศกกรรมของช่างชอชาย หรือแทรกไว้ในเนื้อเรื่องของชอที่กำลังดำเนินเรื่องอยู่ ซึ่งคติความเชื่อและค่านิยมต่าง ๆ เหล่านี้บั๊วซอนนำมาจากประสบการณ์ของตนเองชอไว้ในบทชอและบทจ้อย เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความรู้และนำไปปฏิบัติในชีวิตจริง ทั้งยังเป็นการช่วยเผยแพร่และสืบทอดคติความเชื่อและค่านิยมของคนในสังคมล้านนาได้ดีอีกด้วย ดังตัวอย่าง

- ตัวอย่างคติความเชื่อในเรื่องการงดเว้นรับประทานอาหารบางชนิดของหญิงมีครรภ์ เพราะเชื่อกันว่าเป็นของแสลง มีผลต่อทารกในครรภ์ได้ และหญิงมีครรภ์ควรจะงดเว้นการกระทำบางอย่างด้วย โดยเฉพาะการกระทำที่ขัดต่อหลักศีลธรรม และการกระทำที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

๕) ไข่เจ็ดแปดเดือน	พื้นเดือนอุ้งบ้าน	อย่ากินเหี่ยวทาง	ย่างเคี้ยว
อย่าอาบน้ำเด็ก	อย่าเกิดงูเลี้ยว	อย่าเคี้ยวของเล่น	หวานมัน
อย่าโบะบ่าพร้าว	อย่าเข้าป่าหนาม	อย่านั่งฮาวซาน	อย่าทกตองกล้วย
๖) นังคาประตุ	ป่าตีแถมด้วย	อย่าหัดมือเวีย	ล่าสลัก
อย่ากินพอลูน	กั้วฟุงเจ้าคั๊ด	อย่าทักผีบ้า	กุนเมา
หมลุกออกแล้ว	คันบ่หื้อเกา	กัลับเลียบมือยาว	ไปถูกลูกหน้อย
๗) น้ำพริกน้ำแกง	อย่าแฝงจี๊ดอย	กั้วลูกทางใน	หัวล้าน
.....

(จ้อยพระคุณของแม่)

บทจ้อยดังกล่าวให้ความรู้แก่ผู้หญิงมีครรภ์ว่า ไม่ควรเดินเลียอาหาร หรือทานอาหารอิมซ้ากว่าผู้อื่น เพราะจะเกิดความเปล็ดเพลินในการรับประทานอาหารมากเกินไป ทำให้อ้วนง่าย เมื่อถึงเวลาคลอดจะคลอดยาก และไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสจัด เผ็ดร้อน ประเภทน้ำพริกต่าง ๆ ด้วย เชื่อกันว่าจะส่งผลต่อเด็กในครรภ์ คือ ทำให้เด็กไม่มีเส้นผม นอกจากนี้บ๊วซอนยังขอแนะนำอีกว่า ไม่ควรประพฤติปฏิบัติสิ่งใดบ้างขณะตั้งครรภ์ ได้แก่ ไม่ควรผ่าลูกมะพร้าวเกรงว่าหากพลาดพลั้งจะเกิดอุบัติเหตุต่อหญิงมีครรภ์และเด็กในครรภ์ได้ ไม่ควรอาบน้ำช่วงกลางคืนเกรงว่าจะลื่นล้ม เพราะมองเห็นไม่ถนัดในยามค่ำมืด ไม่ควรนั่งบริเวณชานบ้าน หรือไม่ควรนั่งที่ประตุ เพราะอาจเกิดอุบัติเหตุตกลงไปได้ และที่สำคัญไม่ควรเป็นคนลักเล็กขโมยน้อย เพราะผู้ที่ถูกขโมยของจะเคียดแค้น ว่ากล่าวสาปแช่งเอาได้ ทำให้ไม่เป็นสิริมงคลและเกิดเวรกรรมต่อกัน ไม่ควรพุดคุยกับคนสติไม่ดี หรือทักทายคนมาสุรา เพราะคนขาดสติเหล่านี้อาจเข้ามาทำร้ายหรือข่มขืนได้ ดังนี้ เป็นต้น

- ตัวอย่างการให้ความรู้แก่ผู้ฟังเกี่ยวกับเรื่องราวความเชื่อที่เหนือธรรมชาติหรือสิ่งที่ยังมองไม่เห็น พิสูจน์ได้ยาก บ๊วซอนขอเล่าไว้ในบทขอหลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องเกี่ยวกับ

เทพไธเหวดา กาถาอาคม โหราศาสตร์ฤกษ์ยาม เนื่องจากเรื่องดังกล่าวเป็นคติความเชื่อที่สืบทอดกันมานานของชาวล้านนา เพราะมีส่วนสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตทั่วไป เมื่อบัวซอนแต่งบทขอจึงได้นำความเชื่อเหล่านั้นมาขอสอดแทรกและเผยแพร่แก่ผู้ฟัง มีดังนี้

<p>ญ.๒๖) อันเปนเคราะห์ภัยเขาปิดไปหมดแล้ว จะเชิญเทวบุตรเทวดา เชิญทั้งพระเพลิงเชิญทั้งพระพาย บ่ว่าเสื่อวาทิงบ่ว่าเสื่อวัด</p>	<p>ขอเท่าวเท่าวแล้วจะยกมือสา พิษณุครุบาเสื่อวาเสื่อวัด พระนารอดพระนารายณ์เชิญมานักนัก ขอเชิญมาชักษาปราณี (ขอคาบอย)</p>
---	--

จากตัวอย่างคือการให้ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเทพเจ้า เทวดา ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถคลั่งบันดาลให้เป็นไปต่าง ๆ นานาได้ จึงควรให้ความเคารพนบถนอบ ดังที่บัวซอนเชื่อมั่นและศรัทธาว่าสิ่งนั้นมีจริง จึงได้ขออ้อนวอนและแสดงความเคารพต่อเทพเจ้าต่าง ๆ เพื่อขอให้ท่านทั้งหลายมาปกป้องคุ้มครองตัวบัวซอน

<p>ช.๘๑) พอไปถึงบ้านคนเจ็บชื้ออ้อย ท่านครุบายก็เข้าไปอ้อย ลุกมานั่งชื้อข้าเจ้าขอขอบใจ</p>	<p>ให้ให้หุ่ยหุ่ยครางอ้อยอ้อยอ้อย มนต์น้ำหื้อกินแล้วเลยสบาย ใส่ชื้อครุบาตั้งนั้นมานั้นเล่า (ขอประวัติครุบาเจ้าเทือง นาลสีโล)</p>
---	--

บัวซอนแต่งขอบทนี้ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระภิกษุที่ปฏิบัติดี เมื่อมีเรื่องเดือดเนื้อร้อนใจ จึงมาขอความช่วยเหลือเพราะเชื่อมั่นว่าพระภิกษุที่ตนเคารพนับถือนั้นจะช่วยเหลือได้ ดังในตัวอย่างเล่าว่าพ่อของเด็กหญิงอ้อยมาขอร้องให้ครุบาเทืองฯ ไปช่วยเด็กหญิงอ้อยที่กำลังปวดท้องอย่างทรมานทรมาย ครุบาเทืองฯ ท่านเมตตาทำน้ำมนต์ให้เด็กหญิงอ้อยดื่ม หลังจากนั้นเด็กจึงมีอาการดีขึ้น ไม่ปวดท้องทรมานอีกต่อไป ซึ่งการทำน้ำมนต์นี้ ชาวบ้านล้านนาเชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุที่ครุบาเทืองฯ เป็นพระเจ้าเครื่องทางวิปัสสนา และท่านมีความรู้เรื่องเวทมนตร์คาถา เมื่อท่านทำน้ำมนต์ให้คนที่กำลังเจ็บป่วยดื่ม ทำให้ผู้ที่ศรัทธาเชื่อมั่นกันว่า “น้ำ” ที่ครุบาเทืองฯ ท่านได้เสกคาถาต่าง ๆ นั้นย่อมขลัง และมีพลังศักดิ์สิทธิ์พอที่จะช่วยคนเจ็บหายป่วยไข้ได้ จึงจะเห็นได้ชัดในเรื่องความเชื่อมั่นศรัทธาของชาวล้านนาบางกลุ่มว่า

เวทมนตร์คาถาต่าง ๆ มีผลต่อผู้ถูกกระทำได้ หากผู้กระทำนตมีจิตใจหนักแน่น มีสมาธิตั้งมั่น และมีบทสวด หรือที่ชาวบ้านทั่วไปนิยมเรียกกันว่า “คาถา” สวดกำกับไว้ด้วย

ท่อน ๒ :- ญ.๑๒) ญาติพี่น้องเพื่อนก็มาประชุม เป็นปู่เป็นลุงเปิดปากหาถาม
จะถามว่าเดือนนี้เสียวันอะหยั่ง พุทธศักราชการถามกันหือแห่ง
เขาจะเปล่งพอยเขาจะเปล่งถาม ต้องกะเอากันหือเปนมยามแล้งแล้ง จิมเลนอ

ช.๑๓) เพื่อนว่าเดือนเถียงเดือนห้าเดือนเก้า	ออกธรรมพระเจ้าเสียดิษฐ์กับจันทร์
เดือนยี่หกสิบเสียวันอังคาร	สี่แปดสิบสองเสียดิษฐ์กับพุทธ
เขาจะได้บวชลูกเขาจะได้บวชหลาน	หาวันดีที่บมีพิรุช
จะเอาวันจันทร์จะเอาวันพุธ	ขอหือกันเปนมวันงาม
	(ชอคาปอย)

จากขอเรื่องคาปอยที่ช่างขอหญิงชายขอได้ตอบกันไปมา สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์เกี่ยวกับฤกษ์ยาม ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติของชาวบ้านล้านนาทั่วไปที่มักเชื่อถือในเรื่องวัน เดือนที่เหมาะสม เมื่อต้องการจะจัดงานบุญงานมงคลต่าง ๆ บัวซอนและบุญศรีในฐานะช่างขอขอเรื่องคาปอย (หมายถึงการเตรียมงาน หรือจัดงาน) จึงได้ขอเรื่องฤกษ์ยามนี้ไว้ด้วย โดยขอแสดงทัศนนะหรือความรู้ที่ได้จดจำ นำมาขอเผยแพร่แก่ผู้ฟัง

ก. การให้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งในท้องถิ่นล้านนา และในสังคมระดับประเทศ บัวซอนขอแทรกเกร็ดความรู้เหตุการณ์ปัจจุบันและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต ปรากฏอยู่ในขอแนวการให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม ขอแนวตั้งสอนถามตอบ ปัญหาทางธรรม และขอแนววิพากษ์สังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งความรู้ในเรื่องเหตุการณ์ต่าง ๆ นี้จะช่วยเสริมความรู้ของชาวชนบทให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเรื่องบางเรื่อง เหตุการณ์บางเหตุการณ์อาจให้แง่คิด อุทาหรณ์สอนใจผู้ฟังสามารถนำไปปรับใช้ในวิถีชีวิตของตนได้

- ตัวอย่างบทขอแทรกความรู้เรื่องโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นในสังคม ปรากฏในขอแนววิพากษ์สังคม คือ ขอใคร่เกียด ซึ่งให้ความรู้แก่ผู้ฟังว่าโรคร้ายที่คนเรามักเป็นกันได้ ในสมัยนี้นั้น มีหลายโรคด้วยกัน อาทิ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง (ปาเร็ง) โรคที่เกี่ยวกับตับ โรคไต โรคแพ้อากาศเย็น โรคเอดส์ (เพ็ลียง) เป็นต้น บัวซอนเห็นว่าสังคมสมัยปัจจุบันมีโรคร้ายเกิดขึ้นมากมาย จึงขอเล่าสู่กันฟัง เพื่อจะได้ระมัดระวัง ดูแลตัวเองไม่ให้เป็นโรคดังกล่าว ขอไว้ว่า

ญ.๒) นาย... โลกของมนุษย์อันยุคเงินบาทลอยตัว บัวซอนหยั่งมากลัวจนขนถึงพอลูก
มีกินก็ทุกข์ไม่มีกินก็ทุกข์
เอาพระพุทธเป็นที่พึ่งทางใจ เนื้อเจ้า
(ขอศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ)

๒.๒ การให้ความรู้ทางธรรม

ความรู้ทางธรรมที่บัวซอนนำเสนอนี้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ
ศาสนพิธี และหลักธรรมคำสั่งสอน บัวซอนแต่งไว้เป็นบทขอ ได้แก่ ซอมหาเวสสันดรชาดก ขอ
दानกัวยสลาก ขออ้องขวัญลูกแก้ว ขอดาปอย ขอกรรมวิบาก และขอศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐
ประการ และขอแทรกไว้ในบทจ้อยและบทขอเรื่องอื่น ๆ ด้วย การขอให้ความรู้ทางธรรมมีดัง
ต่อไปนี้

ก. การขอให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงเสวยชาติ
เป็นพระเวสสันดร (เวสสันดร) บัวซอนขอเล่าชาดกที่สำคัญยิ่งนี้เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความรู้ ความ
เข้าใจในเวลาสั้น ๆ เพราะปกติการฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกต้องใช้เวลานานมาก
เนื่องจากมีจำนวน ๑๓ กัณฑ์ ซึ่งบัวซอนนำมาขออย่างย่อ คือ เล่าเฉพาะใจความสำคัญให้จบ
ภายใน ๔๕ นาที เมื่อผู้ฟังชาวล้านนาไปฟังในช่วงเทศกาลลอยกระทง^๑ ก็จะเข้าใจในเรื่อง
ดังกล่าวได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น

ญ.๒) สิบนิ้วขอสารุการ
ก่อนที่จะขอเรื่องมหาชาติ
ซึ่งเปนธรรมชาดก
กัณฑ์เค้าชื่อทศพร

องค์พระสยามเทวาริราช
ประวัติพระเวสสันดร
มีอยู่หลายบทหลายตอน
อันนี้เป็นตอนที่หนึ่ง

^๑ มณี พยอมยงค์ (๒๕๓๗: ๒๖-ตอน ๒) อธิบายว่า ในช่วงเดือนยี่เหนื่อ ที่ตรงกับเทศกาลลอยกระทงนี้
ตามวัดต่าง ๆ ในล้านนามักจะมีการตั้งธรรมหลวง คือ การฟังเทศน์ครั้งใหญ่ หรือบางที่เรียกว่า การฟังเทศน์
มหาชาติ เพราะมีทั้งการฟังเทศน์แบบธรรมวัตรและฟังมหาเวสสันดรด้วย ซึ่งชาติสุดท้ายที่พระพุทธองค์ได้ทรง
บำเพ็ญบารมีในอดีตชาติ นั่นก็คือ พระเวสสันดร โดยพระองค์บำเพ็ญทานบารมีอันเป็นทานที่ยิ่งใหญ่ ผู้คนจึง
ให้ความสำคัญเกี่ยวกับชาดกเรื่องนี้

เพื่อท่านจักจะมาผายมาโปรด

หื้อหมู่เฝ้าชาวโลกทั้งมวล

ทรงพระนามของพระองค์นั้นว่า
ในสมัยหนึ่งได้เสด็จเดินทาง
จะไปบิณฑบาตกินเปนกลางวัน

ปทุพมุตตระเถระอรหันต์
ยัง ไปยังหงสาวดีแมนมัน
ทางฟ้าอากาศคำไหนหั้นก็ยั้ง จิ้มแลนา
(ชอตันก้วยสลาก)

- ตัวอย่างการชอระบู่ว่ามีอาหารชนิดใดบ้าง ในการจัดเตรียมไว้ประกอบพิธีเรียก
ขวัญนาค ซึ่งในที่นี้จะยกมาเฉพาะอาหารหวานและผลไม้ ปรากฏในบทชอเรื่องช้องขวัญลูกแก้ว
ไว้ดังนี้

ญ.๑๔) ขนมหะละอ่อนและขนมหม้อแกง
เพ็นตักใส่เปนก้อนเปนก้อน
มีทั้งขนมปังเจ็ก
นาพีน้า

ขนมชั้นแดงมีนี่พรำพร้อม
มีแควเข้ามันหน้าสังขยา
บัวลอยเปนมืดท่านก็ชื้อเอามา
เข้ามันสังขยาทะเลแม่อ่อน

มีทั้งขนมบ้าตาล
เข้าเตนลายค้างพร้อย
มีทั้งกล้วยครึ่งและกล้วยหวีหลาย

เพ็นก็ว่ามันหวานเพื่อใส่น้ำอ้อย
เอาน้ำอ้อยหยอดเปนลาย
มีทั้งกล้วยเชียงฮายกล้วยคร้าวกล้วยไข่

มีทั้งของกินมีนี่บรรจง

นายมอน
ขันเงินขันทองเพ็นเซาะมาใส่

(ชอช้องขวัญลูกแก้ว)

จะเห็นว่าอาหารหวานและผลไม้ สำหรับใช้ในพิธีช้องขวัญลูกแก้วนั้นมีหลากหลาย
ชวนให้รับประทานไม่น้อย ซึ่ง “ขวัญ” และผู้ฟังทั่ว ๆ ไป เมื่อได้ฟังแล้วนึกภาพตามคำชอนั้น
อาจน้ำลายสอก็เป็นได้ ชื่อขนมที่เป็นอาหารหวานนี้ ได้แก่ ขนมหะละอ่อน หรือขนมศิลาอ่อน
ขนมหม้อแกง ขนมชั้น ขนมข้าวเหนียวหน้าสังขยา ขนมปังเจ็ก (ขนมปังที่มีขายตามท้องตลาด
ทั่วไป) ขนมบัวลอย ขนมทะเลแม่ ขนมหาล และขนมข้าวแตน (ออกเสียง “เข้า-เต้น” ภาคกลาง
เรียกว่า ขนมนางเล็ด) นอกจากขนมหวานแล้วยังมีผลไม้จัดรวมไว้ด้วย ได้แก่ กล้วยครึ่ง (กล้วย
นาก) กล้วยเชียงฮาย (กล้วยน้ำไท) กล้วย คร้าว (กล้วยหอมชนิดหนึ่ง) และกล้วยไข่ บรรยาย

ไว้ว่ามีอาหารเหล่านี้เพื่อใช้ในพิธีเรียกขวัญนาศ นอกจากนี้ยังมีอาหารและเครื่องใช้อื่น ๆ อีก - ดูที่ภาคผนวก ก

- ตัวอย่างการจัดเตรียมงาน (ดาปอย) อุปสมบทในสังคมล้านนา บั๊วซอนและบุญศรี รัตนัง ชอระบุถึงขั้นตอนการเตรียมงานไว้ดังนี้

ช.๑๑) ลูกพ่อชายจะได้เอาใจใส่
ก็จะได้บัวชุกบัวชหลาน
ก็บ่ว่าสบงนั้นคาอ้งสา
ของทานเกียมกันจนพร้อม

ก็พี่น้องเหนื่อได้ไผ่กึ่งหั้นกัน
จำเปนเกียมคางกันเหียงจนพร้อม
ได้เกียมคางแตงคากันก่อน
ก็บ่ว่าบ่ขาดอันใด

เขาจะได้บัวชุกบัวชเต้า
บั๊วซอนนายก็เป็นแม่ฮิง
เขาก็จะได้บัวชุกบัวชหลาน

เกียมบาตรคุมเข้าเกียมเกิบสูบตีน
เอาความจริงนั้นมาฮู้กัน
ของกินของทานเกียมคางกันจนพร้อม จิมแลนอ

ญ.๑๒) บ่าคองข้อสบงนั้นมาคมาพร้อม
บ่ว่าแก้วัดอาจารย์
เขาใครฮู้พากันมาคอย
ต้องเป๊กษาแก้วัดแก้วบ้าน

ทุเจ้าก็ตีฮ้องเรียกประชุมกัน
คณะกรรมการกำนันผู้ใหญ่บ้าน
เพิ่นอยากแปลงพอยเอาวันก็คำ
เพื่อจะหามือจันทวันดี

(ชอดาปอย)

การเตรียมงานบวชตามที่ข้างขอได้ขอไว้ นั้น คือ การเตรียมข้าวของเครื่องใช้สำหรับพระบวชใหม่ เช่น สบง จีวร บาตรพระ รองเท้าแตะ การเตรียมอาหารเลี้ยงพระเลี้ยงแขก และการประชุมกันเพื่อหาวัน-เดือนที่เหมาะสม โดยมีพระสงฆ์ มัคทายก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อาจารย์ที่มีความรู้ทางพิธีกรรมและการหาฤกษ์ยาม ฯลฯ มาร่วมปรึกษาหารือกัน

ก. การให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวล้านนาส่วนใหญ่นับถือ บั๊วซอนจึงได้นำหลักธรรมะดังกล่าวมาเผยแพร่ผ่านบทขอ โดยเน้นคำสอนที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม เป็นการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมที่บุคคลพึงมีและพึงปฏิบัติต่อกันและกัน

พระยาอนุমানราชชน (๒๕๑๖ : ๔๐๕) อธิบายว่า จริยธรรม (Morality) นั้น มีความหมายใกล้เคียงกับจริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของปรัชญา (Philosophy) เป็นเรื่องของการ ค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้อง ดีงาม และสิ่งซึ่งถือว่าเป็น ผิดหรือชั่ว ไม่ควรประพฤติ แล้ววางหลักกำหนดเป็นมาตรฐานไว้

ดังนั้น หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธนี้จึงเป็นมาตรฐานที่กำหนดคุณธรรม จริยธรรมในตัวบุคคลนั้น หากทุกคนปฏิบัติตามยอมทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข หลักธรรมคำสอนที่บัวซอนนำมาขอไว้มีปรากฏมากในขอเรื่องศาสนาคือมหาสมบัตติ ๑๐ ประการ ขอกรรมวิบาก ขอพระคุณบุพการี และมีในบทจ้อยพระคุณของแม่กับจ้อยพระคุณของพ่อ คำสอน ดังกล่าว ได้แก่

- สอนให้บุคคลมีความกตัญญูรู้คุณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุญคุณของพ่อแม่ ซึ่ง บัวซอนให้ความสำคัญกับคุณธรรมข้อนี้มาก จึงนำมาแต่งเป็นบทขอ และบทขับจ้อย ตัวอย่างการ ขอหรือจ้อยให้ผู้ฟังสำนึกในพระคุณของพ่อแม่มีดังนี้

ญ.๘) แม่นี่ยอมทนเป็นพระพรหมของลูก
เงินบมีก็ไปเซาะหามา
ยามเมื่อลูกเหนื่อยก็ยด้อยเคียงสา
บนตักของแม่นี่เปรียบไปเหมือนส้วม

หันลูกนอนหลับมันนำชมหน้าขึ้น
ผาละนาหื้อใหญ่ขึ้นใหญ่วัน
ไต่คีมียสอนาคตราลือ

ช.๕) ความฮักพ่อแม่เนี่ยมันทิ้งยัง โยชน์
ยามลูกเจ็บป่วยพ่อแม่ก็หยุกยา
ลูกคือดวงตาลูกคือดวงใจ
พ่อแม่บ่เคยละแม่บ่เคยทิ้ง

พ่อแม่ขอฝากอินทรีชีวิต
ขอหื้อลูกฮักของพ่อแม่เป็นคนดี

เอานมหื้อดุกกินต่างเข้าต่างปลา
เหน้อยเข้าบ้านมาหันหน้าลูกก็ยังม่วน
พ่อแม่เนี่ยนาทิ้งเปนฮักเปนหวัง
ลูกจี้ไต่เยี่ยวไต่ทิ้งวัน

เวลาลูกตื่นแม่อุ้มกอดหอมหัวน
คอยระวังพัควีผ่อเฝ้า
มันก็เพราะสองมือพ่อแม่เจ้านั้นเล่า

จิมแลนา

โลกนี้ทิ้งโลกจะเหมือนกันก่อหา
เมื่อลูกมีปัญหาช่วยแก้ไขคู่สิ่ง
ทิ้งบ่ยอมหื้อโผมาดูแลคนคูหมื่น
หันลูกเขายิ้มก็ใจดี

ยามเมื่อม้วยมิดดับจิตเปนผี
เปนแก้วมณีมีใสบ่เส้า

ลูกขุนใหญ่ผู้จักกัตัญญา

แถมบ่ฮักก็มาแถมบ่หากก็เท่า จิมแลนอ
(ขอพระคุณบุพการี)

หรือตัวอย่างในการแต่งแบบจ้อย คือ จ้อยพระคุณของแม่ และจ้อยพระคุณของพ่อ

๒๓) ลูกเจ็ดแปดคน ส่งไปศึกษา เขียนมานักล้า	แม่ทนเลี้ยงได้ บ่หื้อคลาดแคล้ว เอาขว้างไหนเหี้ย	จนเจริญวัย นาคไปค้มเหล่า มีผิวมีเมีย	ใหญ่แล้ว เมาเบียร์ พ้อขบมาใกล้
.....
๒๖) ฟิงเนอลูกหลาน ความกัตัญญา แม่ตายไปแล้ว	จำเนอลูกเต้า ของจะไปละ จักไปเฟ็งไฟ	แม่ของเธอคือ นั้นเปนม่มแก้ว สุดประเทศไทย	แม่พระ โพธิ์ไทร เฟ็งไฟบ่ได้ (จ้อยพระคุณของแม่)
๑๕) พ่อเน่เปรียบเหมือน พ่อเน่เปรียบเหมือน เลือกกินเลือกใช้	เสาเอื้อนเสาบ้าน ต้นกล้วยพฤษย์ ได้ตามเฟ็งใจ	แม่เปนตงแวง ลูกนี้ก้อยากได้ ทุกข์เพียงใด	ช่วยยึด อันใด พ้อทนเพื่อเจ้า (จ้อยพระคุณของพ่อ)

บัวซอนขอสั่งสอน ชี้แนะให้ผู้ฟังเห็นถึงพระคุณของพ่อและแม่ที่มีต่อลูกอย่างมากมาย ดังนั้นลูก ๆ ทุกคน (หมายถึงผู้ฟัง) จึงควรประพฤติตนเป็นคนดี เป็นลูกที่ดี ถือว่าเป็นการตอบแทนบุญคุณของท่านทั้งสอง

- ขอสั่งสอนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและเวรกรรม ตามหลักพุทธศาสนา คือ ชี้ให้เห็นว่าบุคคลผู้ประกอบกรรมดี ย่อมได้รับผลดีที่แตกต่างจากผู้ที่ทำชั่ว สร้างเวรสร้างกรรมทำร้ายผู้อื่น ก็ย่อมได้รับผลแห่งกรรมนั้นเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับหลักของศาสนาพุทธที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวบัวซอนเห็นว่าสมควรมีอยู่ในจิตใจของทุกคน เพื่อให้ทุกคนในสังคมยึดมั่นในการทำความดี ไม่ก่อกรรมทำบาป ดังจะเห็นได้ชัดจากการแต่งบทขอในขอเรื่องกรรมวิบาก และแต่งแทรกไว้บ้างในขอเรื่องอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น

<p>ญ.๖) ที่เขาได้เกิดมาในโลกมนุษย์ พร่องเป้นคีมี่หลักมีฐาน ชื่อที่คินแปลงบ้านแปลงคึก พร่องฐานะสูงพร่องฐานะต่ำ</p>	<p>พร่องมีพร่องทุกข้มันบไซ่เหมือนกัน เงินฝากรณาการไว้จะเป็นร้อยล้าน บางกุนก็อีบบางกุนก็สั้น มันบไซ่เหมือนกันคู่คน</p>
<p>กระทำควมคีมันจะต้องมีไว้ ทำคีมันจะต้องได้คื เพราะว่าเร้วคีมันเกิดมามีกรรม</p>	<p>เพิ่นว่าทำฮ้ายมันบไซ่เป็นคักคืศรี บุญปารมีมันมาคอบสร้าง ตัวได้เยยะอะฮยังเป้นลันเป้นล้า จิมเลนอ</p>

<p>ญ.๑๖) กุนที่ปากแห่วงกุนที่เป็นปากหวิด กุนที่ไปจ้อมเบ็ดเอาปลา กรรมอันนี้มันหังทึงสูง เพิงมันทุกข้เป้นเก้าหย้อเก้าแปล้</p>	<p>กรรมมันมาคิคกรรมมันได้มาหา ค่าปีตตามารคาค่าพ้อแข่งแม่ เป้นกุนเนรคุดมันบไซ่มีบุญแก้ เพราะบาปพ้อบาปแม่มาทั้น (ชอกรรมวิบาก)</p>
---	---

จากตัวอย่างเป็นการขอเพื่อให้ทราบถึงวิบากกรรมที่บุคคลได้กระทำไว้ หากใครทำดีย่อมได้ดีมีความสุข ตรงข้ามกับบุคคลที่ประกอบกรรมชั่ว จึงมีกรรมเก่าต้องชดใช้ เช่น ผู้ที่ทำบุญไว้มากย่อมเกิดมาร่ำรวย มีทรัพย์สิน หรือผู้ที่ปากแห่วง นั้นเป็นเพราะเมื่อชาติก่อนได้ทำเบ็ดเกี่ยวปากปลา

-ขอแนะนำให้ความรู้แก่บุคคลว่าควรยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนา เพราะศาสนานั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้บุคคลเป็นคนดี มีจิตใจที่เป็นสุข หากบุคคลใดประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศาสนาแล้ว ย่อมบังเกิดผลดีและมีประโยชน์ต่อชีวิตของบุคคลผู้นั้น บัวซอนจึงเปรียบเทียบประโยชน์ของศาสนานั้นว่าเหมือนกับ “มหาสมบัติ ๑๐ ประการ” และแต่งเป็นบทชออธิบายไว้ในชอเรื่องศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ ตัวอย่าง

<p>ญ.๒๑) พระศาสนาเป้นของอันทรงเกียรติ ข้อที่หนึ่งนั้นเปรียบเหมือนหนทาง</p>	<p>มีพุทธะระเบียบเปรียบเทียบได้สิบประการ ข้อที่สองเหมือนยานพาหนะ</p>
--	--

ข้อที่สามเหมือนอาหารโภชนา

ข้อที่ห้าเหมือนยาปฏิชีวนะ

ข้อที่หกที่เพื่อกำหนดไว้

ข้อที่เจ็ดเหมือนเครื่องประดับประดา

ข้อที่เก้าเหมือนที่อยู่อาศัย

ข้อสี่นั้นค่าเหมือนแสงสุริยะ

เอาไว้รักษาโรคและภัย

เปรียบเหมือนดอกไม้มานานาพฤกษา

ข้อแปดนั้นนาเปรียบเหมือนฮั่วบ้าน

ข้อสิบทางปลายเปรียบไปเหมือน

แม่น้ำ จิมแลนา

.....
 ๖๕) พระศาสนาเปรียบไปเหมือนน้ำฟ้า

ธรรมคำสอนของพระพุทธองค์

เพราะมันปนน้ำธรรมคำศีล

ถ้าใจใสสะอาดเป็นขี้ตูดขี้ขาก

พระศาสนาเหมือนกับน้ำบ่อทิพย์

รัฐบาลยังมีอ่างชลประทาน

บ้านเมืองแห่งแล้งเข้าขาดน้ำขาดฝน

.....
 ต้นเข้าต้นกล้ายังคอยทำน้ำฝน

เหมือนน้ำใสไหลลงมาจากน้ำตกผาลาด

ถ้าคนใดได้กินใจมันทิ้งสะอาด

หือหมันตักไปอาบทั้งวัน

หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์โลกสงสาร

ต้นน้ำถ้าธารยังมีแอ่งเก็บกัก

หึ่งสัตว์หึ่งขุนจะตายเพื่อขาดน้ำ จิมแลนา

(ศาสนาเหมือนมหาสมบัติ ๑๐ ประการ)

บัวซอนขออธิบายว่าศาสนามีค่าเหมือนกับมหาสมบัติทั้งหมด ๑๐ ประการ โดยเปรียบเทียบทั้ง ๑๐ ประการนี้ว่าเหมือนกับสิ่งใดบ้าง และแต่ละสิ่งแต่ละอย่างนั้นมีคุณค่า มีประโยชน์อย่างไรกับบุคคลที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ดังตัวอย่างบทที่ ๕๓ ที่เปรียบศาสนาว่าเป็นดั่งน้ำฝน เมื่อหยาดหยดลงมา ต้นข้าวต้นกล้าในอนาคตจะชุ่มชื้นสมบูรณ์ฉันใด หากขาดฝนต้นข้าวก็จะตายได้ พระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ก็ฉันนั้น หากชีวิตของบุคคลใดมีศีลธรรมในใจ ย่อมทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้มีจิตใจใสสะอาด เป็นคนดีของสังคม ตรงกันข้ามกับบุคคลที่ไร้ศีลธรรมประจำใจ ชีวิตก็จะพบแต่ความหายนะ คือ นำไปสู่จุดจบของอนาคตหรือชีวิตที่ตกต่ำได้

คุณค่าของขอในการให้ความรู้ทางโลกและทางธรรมตามที่ได้กล่าวผ่านมา เป็นอีกหนึ่งคุณค่าที่เห็นได้ชัดจากขอ ซึ่งขอโดยทั่วไปมักขอเน้นเนื้อหาในแนวเช่นนี้กันมาก คือ ให้ความรู้แก่ผู้ฟังด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น บอกกล่าวตรง ๆ หรือทางอ้อมด้วยการขอได้ตอบกันไปมา หรือขอสั่งสอนพร้อมยกตัวอย่างและเปรียบเทียบ (อุปมาโวหาร) ให้เข้าใจได้ชัดเจนหรือขอแนะนำ

กลาย ๆ หรืออาจจะใช้วิธีเล่าแบบนิทาน มีตัวละคร มีการดำเนินเรื่องพร้อมกับสอดแทรกความรู้ต่าง ๆ ผ่านบทขอ ซึ่งขอบางเรื่องอาจเน้นเนื้อหาในการให้ความรู้ทางธรรมมากกว่าทางโลก และในทางกลับกันบางเรื่องก็อาจเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับทางโลกมากกว่าเนื้อหาสาระทางธรรมก็เป็นได้เช่นกัน แต่สำหรับบทขอของบัวซอนนั้นจะเน้นในด้านการให้สาระความรู้เกี่ยวกับธรรมะมากกว่ามุ่งเน้นเรื่องราวทางโลกหรือทางสังคมทั่ว ๆ ไป

๓. เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนา และหรือมีส่วนแนะแนวทางในการประกอบศาสนพิธี

แม้ว่าขอจะมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ ให้ความบันเทิงเริงรมย์แก่ผู้ชมผู้ฟังเป็นสำคัญ แต่หากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์หรือข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทขอ ย่อมพบว่า “ขอ” ยังมีคุณประโยชน์ด้านอื่นควบคู่อยู่ด้วย ในที่นี้คือการนำขอนั้นมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางพุทธศาสนา¹ เช่น ขออ้องขวัญลูกแก้ว (ผูกข้อมือเรียกขวัญผู้ที่กำลังจะบวช) ซึ่งเป็นขอที่มีแนวเนื้อหาเป็นแบบแผนในการขออยู่แล้ว บัวซอนและบุญศรี รัตนัง (คู่ด้อง) จึงไม่จำเป็นต้องเตรียมบทขอล่วงหน้า สามารถขอบันทึกแถบบันทึกเสียงได้ทันที เพราะช่างขอทุกคนจะต้องมีความสามารถขอเรื่องประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับศาสนาเป็นอย่างดี คือ ผ่านการเรียนรู้และจดจำประวัติความเป็นมา ระเบียบประเพณีหรือขั้นตอนการประกอบศาสนพิธีมาอย่างแม่นยำ ซึ่ง มณี พยอมยงค์ (๒๕๒๔ : ๑๖๖), จันทรเพ็ญ ชาติพันธ์ (๒๕๓๐ : ๖) และประสิทธิ์ เลียวสิริพงษ์ (สัมภาษณ์, ๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๒) ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อมีงานทางศาสนาหรือมีพิธีกรรมใดในสังคมล้านนา “ขอ” จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานหรือพิธีกรรมนั้น ๆ เสมอ ช่างขอจึงมีความรอบรู้และสามารถขอในแนวเนื้อหาลักษณะดังกล่าวได้ดี

“ขออ้องขวัญลูกแก้ว” ที่บัวซอนขอคู่กับบุญศรีนี้ หากนำไปใช้ประกอบพิธีผูกข้อมือเรียกขวัญน่าจะนิยมชอก่อนที่พิธีดังกล่าวจะเริ่มขึ้นจริง ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่อ้องขวัญลูกแก้ว โดยตรงทางศาสนาไม่ใช่ช่างขอ แต่เป็นผู้ที่มีความรู้ในขั้นตอนของพิธีดังกล่าว ร่วมกับผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและพระอุปัชฌาย์ ทำพิธีเรียกขวัญนาค ส่วนตัวช่างขอจะมีบทบาท คือ ขอให้ผู้มาร่วมงานบวชในครั้งนี้ทราบว่า พิธีเรียกขวัญนาคจริง ๆ กำลังจะเริ่มในไม่ช้า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าภาพ พ่อแม่ของผู้บวช จะได้เตรียมตัวหรือเตรียมข้าวของที่ต้องใช้ในพิธีให้

¹ ดังที่ได้อธิบายผ่านมาแล้วว่า หากงานหรือพิธีกรรมใดที่เจ้าภาพมีทุนทรัพย์พอก็มักจะว่าจ้างคณะขอมา “ขอสด” ในงานของตน แต่ถ้ามีเงินไม่มากพอ เจ้าของงานจะใช้วิธีนำเทพขอมมาเปิดผ่านเครื่องขยายเสียงเปิดตลอดประกอบขณะที่มีงาน

พร้อม หากทางเจ้าภาพหรือทางฝ่ายสงฆ์ยังไม่พร้อมคืน ข่างขอ ก็จะขอต้องกันไปมาเพื่อรอเวลา ให้ทุกฝ่ายเตรียมทุกอย่างให้เรียบร้อยเสียก่อน เมื่อเรียบร้อยแล้วข่างขอจึงหยุดขอ จากนั้นพิธี ทางศาสนาจะได้เริ่มดำเนินพิธีตามขั้นตอน จนกระทั่งพิธีดังกล่าวเสร็จสิ้นลง ข่างขอจะทำหน้าที่ ขอต่อไปเช่นเดิมแต่อาจเปลี่ยนแปลงเนื้อหาขอ คือ จากขอฮ้องขวัญลูกแก้ว ก็อาจเป็นขอถามตอบ แนวปริศนาธรรมะกับคู่ถ้อง หรือขอยินดีร่วมกับเจ้าภาพในการบวชพระหรือบวชสามเณรใหม่รูป นั้น

จะเห็นว่าขอนั้นถึงแม้จะไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงกับพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังมี คุณประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในพิธีดังกล่าวด้วย นับว่าขอนั้นมีความสำคัญไม่น้อยทีเดียว เพราะ ได้ช่วยแก้ไขปัญหาให้ดำเนินไปได้โดยไม่ติดขัด และยังช่วยสร้างบรรยากาศของงานให้คึกคัก สนุกสนานมากขึ้น

- ตัวอย่างบทขอฮ้องขวัญลูกแก้วของบ่าวชอน มีดังนี้

ญ.๒) สพะเปนเคราะห์สพะเปนภัย	ขอตกลงไปอย่าช้า
เคราะห์ทางอย่าได้มาถ้า	เปนเคราะห์ทางหน้าขออย่าได้มาดำ
ขอที่อดตกไปตามเส้นฝ้าย	ขอที่อมันย้อนเปนลิมเปนลำ
นะเจ้าท่านนะ	ขอพยาริเจ้าหวัะเป็ยริเจ้าหล่น
เปนเคราะห์ทางลุ่มขออย่าได้มาชาน	เปนเคราะห์ทางบนอย่าได้มาถูกต้อง
เคราะห์เจ็บหลังเจ็บแหวปวดท้อง	อย่าได้มาสู่มาดำ
เปนเคราะห์เจ็บแหล่เจ็บแหวเจ็บหลัง	ขออย่าได้มาพันวิดวิงเดินใส่ หนีไป
สพะว่าเคราะห์สพะว่าภัย	ขอที่อดตกไปแสนโยชน

จากตัวอย่าง คือ การขอปิดเคราะห์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่จะบวช เคราะห์ใด ๆ ที่ไม่ดี ขออย่าได้มาเกี่ยวข้องกับนาค ขอให้เคราะห์ร้ายนั้นหลีกหนีไปไกล ๆ

หรือตัวอย่างเมื่อข่างขอขอเรียกขวัญให้มาอยู่กับลูกแก้ว หรือนาค

ญ.๖) สพะเปนเคราะห์สพะเปนภัย	มันก็กลับสูญหายหมดแล้ว
จักขออัญเชิญขวัญพระลูกแก้ว	ขอที่อมันมาอยู่กับตัวกับตน
ขวัญเจ้าที่รัก	ขออย่าไปใฝ่มีกแหวเล่นเรรน
นาท่านนา	ผู้ข้าเรียกหาหือได้มาเสียนื้อ

ศรัทธาคนใดก็จะไปรับเอาถ้วยสลากของคนนั้น หรือบางแห่งบางวัดอาจจัดทำเป็นเส้นสลาก โดยศรัทธาหรือประชาชนจะจับสลากเอง แล้วนำไทยทานนั้นไปถวายพระ ในบางถิ่นอาจทำเป็น “สลากข้อม” สลากข้อมนี้ผู้ถวายทานมักเป็นหญิงสาว โสคภายในหมู่บ้าน เพราะเชื่อกันว่าหญิงใดที่ยังไม่ได้ทานสลากข้อม ก็ยังไม่ควรแต่งงานมีครอบครัว ต่อเมื่อได้ทานสลากข้อมจึงจะมีครอบครัวได้ ชีวิตการครองเรือนก็จะมีความสุขความเจริญ

การทำบุญสลากภัต ชาวล้านนาจะเชื่อกันว่ามีอานิสงส์มาก ทำบุญแล้วจะมั่งมี โชคดี มีลาภ เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ เสวยสุขอยู่บนวิมาน ดังที่บัวซอนได้ขอไว้ในบทขอว่า

ญ.๒๒) สองขาฟัวเมียอริษฐานดั่งอัน	นับตั้งแต่นั้นก็ชุ่มเนื้อเย็นใจ
เมื่อถึงกำหนดหมดอายุขัย	ดับขันธวันใดตายจากโลกหล้า
ไปเกิดที่ชั้นฟ้าเมืองบนสวรรค์	ทิ้งไปอยู่ทวยกันเมืองบนชั้นฟ้า
อานิสงส์ผลบุญแก่กล้า	ได้เกิดเป็นเทวนุตรวดา

อานิสงส์การทานสลากภัต	ได้เสวยสมบัติพินานทองผ่องดา
พรั่งพร้อมไปด้วยข้าทาสทเวคา	เขาพากันมารายรำรับต้อนรับ
มีหันสพะสุรานางเทพอัปสร	เบี่ยหอยเงินทองบ่อพุทธรณ์เคื้อคร้อน จิมแลนา

หรืออีกตัวอย่างมีว่า

ญ.๒๘) อันนี้ผู้เรื่องการสลากภัต	พุทธบริษัทที่มีความเลื่อมใส
ที่ท่านได้นำเอาจุปัจจัย	นั้นมาถวายเป็นการทานสลาก
ทานน้อยทานนิกมันบ่สำคัญา	น้ำใจศรัทธาหามาด้วยส่วนมาก
อานิสงส์ก็มีนิกขนา	ตามที่ได้เล่าหือฟัง

(ขอदानถ้วยสลาก)

การขอเรื่องदानถ้วยสลากนี้ บัวซอนมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ ขอบอกเล่าประวัติความเป็นมา บันทึกความเชื่อเรื่องอานิสงส์และวิธีการทำบุญของชาวล้านนาเมื่อถึงกำหนดประเพณีการทำบุญสลากภัต เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความรู้และเข้าใจในเรื่องราวดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ฟังที่เป็นคนรุ่นใหม่ในล้านนา จะได้รับรู้และช่วยกันสืบสานประเพณีทานสลากภัตนี้ต่อไป เพราะฉะนั้นบทขอของบัวซอนจึงมีส่วนร่วมธำรงรักษาประเพณีทางศาสนาของชาวล้านนาไว้ได้อย่างดี

นอกจากขอตานท้ายสลากแล้ว ยังมีขอตาปอยอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง เช่นกัน ในมีส่วนให้คำแนะนำ บอกเล่าแนวทางการจัดเตรียมงาน ก่อนที่จะมีงานจริงในวันถัดไป (ตา = เตรียม, ปอย (พอย) = งาน) ซึ่งในขอตาปอยเรื่องนี้ คือ การเตรียมงานบวช บัวซอน และบุญศรี รัตนัง ได้ขอบอกเล่าไว้อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

ก. การขอให้ผู้ฟังทราบว่าเมื่อมีการจัดงานบวชลูกหลานของตน เจ้าภาพ จะต้องจัดเตรียมข้าวของเครื่องใช้ในพิธีว่าควรมีสิ่งใดบ้าง มีการปรึกษาหารือกันว่าควรจัดงานวันใดจึงจะดี เหมาะกับฤกษ์ยาม และจะต้องบอกกล่าวเชิญแขก เชิญคนที่รู้จักอย่างไร ที่ไหนบ้าง บัวซอนและบุญศรีขอเรื่องราวเหล่านั้นไว้ ดังนี้

ข.๑๑) ลูกพ่อชายจะได้เอาใจใส่
ก็จะได้บวชลูกบวชหลาน
ก็บ่ว่าสงบนันคาอังกา
ของทานเทียมกันจนพร้อม

ก็พี่น้องเหนื่อได้ไผ่กึ่งหันกัน
จำเป็นเทียมคางกันเหียนพร้อม
ได้เทียมคางแต่งคากันก่อน
ก็บ่ว่าบ่ขาดอันใด

เขาก็จะได้บวชลูกบวชเต้า
บัวซอนนายก็เป็นแม่ยิง
เขาก็จะได้บวชลูกบวชหลาน

เทียมบาตรคุมเข้าเทียมเก็บสุบดิน
เอาความจริงนั้นมาอุ้กัน
ของกินของทานเทียมคางกันจนพร้อม จ้มเลนอ

ท่อน ๒ - : ญ.๑๒) ญาติพี่น้องเพื่อนก็มาประชุม
จะถามว่าเดือนนี้เสียวันอะหยัง
เขาจะแปลงพอยเขาจะแปลงลาม

เป็นปู่เป็นลุงปรึกษาหากัน
พูดอั้งการถามกันหื้อแห่ง
ต้องกะเอากันหื้อเปนมยามแล้งแล้ง จ้มเลนอ

ญ.๑๔) บ่คองวันคิมันมีวันแมนทัต
ไปเชิญเอาพี่น้องอาวอา
ญาติพี่น้องของเขามีไหน
บ่ว่าในเวียงบ่ว่าบ้านนอก

จะได้พิมพ์การ์ดก็สักเท่าใดหา
มูลละศรีทธาวันตกวันออก
มีไกล้อมีไกลจ่าบ่นได้บอก
จะต้องบอกคู่หัวตัวขุน

ข. การช่วยกันคิดว่าควรจะมีมหรสพอะไรมาฉลองในงาน จะจัดเลี้ยงแขกด้วยอาหารประเภทใด ควรจะทำอะไรเลี้ยงพระ และเลี้ยงผู้มาร่วมงานให้อิ่มหนำสำราญกัน ซอว่า

ญ.๑๖) ก็ได้เชิญญาติพี่น้อง
จะเอาลิเกก็ซื้อร้านแปลงผาม
จะไปเอาดนตรีซำป้อมมีเงินพอ
ช่างซอรุ่นเก่ารุ่นใหม่

ก็แล้วของรับต้อนเฮาจะเอาอะหยัง
จะไปเอาหนังสายเมื่อวันก็บ่ได้
ช่างจ้อยช่างซอเฮาต้องเอาใจใส่
จะไปหามาใช้ในงาน

ท่อน ๒ - : ญ.๑๗) ช่างจ้อยช่างซอเพิ่นก็หาได้พร้อม ของกินเลี้ยงพี่น้องเฮาจะเอาอะหยัง
จะเอาขึ้นลาบขึ้นส้าขึ้นยำ จะตำพริกตำใส่ยาไก่ต้ม
เจ้าจะเลี้ยงเข้าต้มเจ้าจะเลี้ยงเข้าหมม ผู่ประชาชนคนมาหลายลำ จ้มแลนา

จากตัวอย่างดังกล่าว เจ้าภาพและญาติพี่น้องได้ร่วมกันปรึกษาหารือเรื่องการจัดหา ซอ ลิเก หรือวงดนตรีมาแสดงในงาน และคิดตรงกันว่าอาหารที่เหมาะสมที่จะทำเลี้ยงพระเลี้ยงแขก นั้นคืออาหารประเภทเนื้อสัตว์ นำมาปรุงด้วยวิธีการต่าง ๆ และต้องมีของหวาน จำพวกขนมนานาชนิดจัดเตรียมไว้ด้วย

ดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นว่า “ซอ” นั้นมีคุณประโยชน์ในการนำมาใช้เป็น ส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีทางศาสนาได้ดี และมีส่วนช่วยสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ฟังในเรื่องราวขั้นตอนของพิธีดังกล่าว จึงมีประโยชน์ต่อผู้ฟังซึ่งยังบังเกิดผลดีต่อระเบียบประเพณีของผู้คนในสังคมล้านนาให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกันเพื่อจะได้ร่วมกันสืบทอดต่อไปในภายภาคหน้า

๔. ทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้าน เพื่อใช้เผยแพร่เรื่องที่ต้องการกระทำ

มณี พยอมยงค์ (๒๕๒๔ : ๕) กล่าวว่า ซอเป็นมหรสพพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นมาคู่กับสังคมล้านนาเป็นเวลายาวนาน ช่วยเพิ่มความสนุกสนานครึกครื้นแก่งานต่าง ๆ ของชาว ล้านนา เช่น งานบวชนาค งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานฉลองต่าง ๆ ถ้างานใดไม่มีซอ เจ้าภาพหรือประชาชนที่มาร่วมงานก็จะมีความรู้สึกว่างานนั้นขาดความสนุกไปมาก ประกอบกับประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นชนบทห่างไกลมีการติดต่อสื่อสารกันไม่สะดวก และมหรสพบันเทิงต่างๆ นั้นมีน้อย

ทำให้ขอเป็นทางเลือกหนึ่งที่คุณคนในแถบท้องถิ่นดังกล่าวสนใจและยังได้รับความนิยมนอยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงนำขอมาเป็นสื่อพื้นบ้าน เพื่อใช้ประชาสัมพันธ์ในการพัฒนาเผยแพร่เรื่องต่าง ๆ ซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนในชนบทได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ ดังที่ จุมพล รอดคำดี และคณะ (๒๕๒๗) : ๑) อธิบายว่า สื่อพื้นบ้านเป็นสื่อที่นิยมของประชาชนได้ดีกว่าสื่อสมัยใหม่และมีราคาถูกในแง่ต้นทุนการผลิต เนื่องจากเป็นสื่อที่มีอยู่แล้ว เพราะส่วนใหญ่ใช้ในด้านการบันเทิง ดังนั้นการสอดแทรกเนื้อหาในงานพัฒนา ถ้าหากทำได้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในแผนพัฒนามากที่สุด

สำหรับบทขอทั้ง ๑๐ เรื่องของบัวซอนที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ แม้ว่าจะมิใช่การขอสดบนเวที แต่สามารถนำแถบบันทึกเสียงของขอเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าว ไปกระจายเสียงเผยแพร่ได้บ่อยครั้งโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้ฟังสามารถรับฟังได้อย่างสะดวก ฉะนั้นหากบัวซอนต้องการจะนำเสนอเนื้อหาขอแนวใด ลักษณะใดเป็นพิเศษ จึงมีความเป็นไปได้ว่าจะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย คือ คนฟังในชนบทหรืออาจเป็นคนฟังทั่ว ๆ ไปได้ดีเช่นกัน เนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ อาทิ ชื่อเสียงของบัวซอนที่ผู้คนยอมรับว่าเป็นช่างขอเสียงดี โวหารไพเราะ หรือเรื่องที่น่ามาขอนั้นผู้ฟังชื่นชอบให้ความนิยม เพราะเนื้อเรื่องถูกใจ คำขอติดหู ทำนองขอเหมาะสม หรือว่าขอเรื่องนั้นมีเนื้อหาไร้กาลเวลา คือ สามารถเผยแพร่ได้ตลอด ไม่ล้าสมัย เพราะให้สาระที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้ฟัง เป็นต้น

ขอประวัติครูบาศรีวิชัย และขอประวัติครูบาเจ้าเทือง นาลสีโล เป็นบทขอที่บัวซอนต้องการเผยแพร่ประวัติชีวิตและผลงานของทั้งสองท่าน ในฐานะที่ท่านทั้งสองเป็นบุคคลสำคัญทางศาสนา คือ เป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวล้านนาและบุคคลทั่วไป บัวซอนจึงนำเรื่องราวชีวิตของท่านมาแต่งเป็นบทขอ และขอบันทึกแถบบันทึกเสียงจัดจำหน่าย เพื่อให้ชื่อเสียงของครูบาทั้งสองท่านเลื่องลือเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ไม่จำกัดเฉพาะในแวดวงคนล้านนาเท่านั้น นอกจากนี้แล้วบัวซอนยังต้องการนำเสนอขอ ๒ เรื่องดังกล่าวนี้ไว้ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่พระสงฆ์ทั่วไปในการดำเนินรอยตามปฏิปทาของครูบาทั้งสองท่านด้วย ดังตัวอย่างบทขอ มีดังนี้

- ตัวอย่างบทขอประวัติครูบาศรีวิชัย “นักบุญแห่งล้านนา”

ญ.๑) สิบนิ้วขอกราบอวยพร	ก็ที่บัวซอนจะขอเล่าอู้
หือท่านผู้ฟังได้ฮู้	วันเกิดครูบาศีลธรรม
วันที่สิบเอ็ดเป่นเดือนเจ็ดได้	ซ้ามาตรงได้ปีซาล
วันนั้นเป่นวันอังคาร	เดือนเก้าออกสิบเอ็ดคำ

.....

ญ.๗) ตั้งแต่อายุยังเยาว์
จิตใจที่ซำประเสริฐ
ชอบกินมังสวิรัต
พ่อเจ้าไปจอมเบ็คมา

.....

.....

บ่ได้มัวเมาเลยเถิด
ผิดกว่าคุณธรรมคา
บ่มักขึ้นกบขึ้นปลา
ลูกเปนคนเอาไปปล่อย

.....

ญ.๑๑๕) วันที่ชาวเปนเดือนกุมภาพันธ์
มอกนอนหลับได้สักคืน
ครุบาได้มรณภาพ
ปลายแถมสามสิบวินาที

พอสอนนั้นนาสองสี่แปดหนึ่ง
เที่ยงคืนกับห้านาที
วิญญาณธาตุได้ลาหนี
หิ้งหกอินทรีย์ก็แน่นิ่ง

บ่าวชอนกล่าวถึงชีวประวัติของครุบาศรีวิชัย เริ่มตั้งแต่ชอระบุนวันเดือนปีเกิดของครุบาฯ (บทที่ ๑) จนกระทั่งถึงวันที่ครุบาศรีวิชัยมรณภาพ (บทที่ ๑๑๕) ซึ่งก่อนที่จะขอเล่าถึงวันที่ครุบาฯ มรณภาพนั้น บ่าวชอนได้ขอเล่าประวัติชีวิตและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครุบาฯ เพื่อเป็นตัวอย่างของแนวปฏิบัติให้กับพระภิกษุรุ่นต่อมา เช่น ความเป็นผู้มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์โลก ท่านจึงไม่รับประทานอาหารที่เป็นเนื้อสัตว์และขอช่วยเหลือสรรพสัตว์ (บทที่ ๗) ดังนี้จึงเป็นการให้ความรู้แก่ผู้ฟังและช่วยเผยแพร่ชีวประวัติของครุบาศรีวิชัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย

- ตัวอย่างบทขอประวัติครุบาเจ้าเทือง นาดสีโล

ญ.๒) ตามที่เพิ่นเล่าลือชา
ข้าเจ้าได้ไปขุดค้น
เมื่อท่านได้ออกจากห้อง
เปนวันที่ชาวเดือนกุมภาพันธ์

.....

ว่าเปนครุบาล้าแก่่ง
ประวัติมาเล่าหือฟัง
ขอย้อนอุ้งถึงความหลัง
เดือนห้าเหนือแฮมสี่คำ

.....

ช.๒๓) บำชอบกินจีนกินปลา	อึ้งคำอึ้งตาว่าหยังมาเลี้ยงยาก
เมื่อน้อยมีอัศภาพ	บำไคร่สมบูรณ์แข็งแรง
เพราะท่านเป็นคุณอ่อนโยน	บำไช่เป็นคนหัวแข็ง
บำเคยนิทาค่าแถม	บ่เคยริษยาอาฆาต

ช.๗๗) ท่านเข้าวิปัสสนากรรมฐาน	ชื่อเสียงโด่งดังไปไกลบ่ใกล้
พี่น้องศรัทธาทากันมาไหว้	ทางเหนือทางใต้จากเชียงแสนเชียงสาย
ได้เงินสมทบจตุปัจจัย	คิดไว้พวยในบ่เมินว่าอัน จะสร้างพระวิหารวัดเฮานี้ัน

ขอเล่าประวัติครุบาทั้งหลาย นับตั้งแต่ท่านได้เกิดมา (บทที่ ๒) และเล่าถึงความประพฤติและการปฏิบัติตนของครุบาฯ ซึ่งเล่าว่าครุบาฯ ทานอาหารมังสวิรัตตั้งแต่เด็ก ทั้งยังเป็นผู้มีนิสัยอ่อนโยน เรียบร้อย (บทที่ ๒๓) จนกระทั่งท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่มีปฏิปทาน่าศรัทธายกย่อง จึงทำให้ท่านมีศรัทธามากมายหลายถิ่นหลายที่ เพราะมีชื่อเสียงเลื่องลือว่าท่านเป็นพระนักปฏิบัติ เกรงครัดในแนวกรรมฐาน และเป็นพระนักพัฒนาอีกด้วย (บทที่ ๗๗)

จากตัวอย่างทั้งหมดจะเห็นว่า บัวซอนใช้กลวิธีการสร้างสรรค์งานและแต่งคำขอ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายและติดตามฟังเนื้อเรื่องขอได้โดยตลอด เมื่อเป็นเช่นนี้วัตถุประสงค์หลักของบัวซอนในการขอเรื่องดังกล่าวจึงสัมฤทธิ์ผลตรงตามจุดมุ่งหมายที่แท้จริง จึงอาจกล่าวเพิ่มเติมได้ว่า ขอนั้นสามารถนำมาใช้เป็นสื่อพื้นบ้านได้ดีและเหมาะสมกับความนิยมของคนในท้องถิ่น นับเป็นอีกคุณค่าหนึ่งของขอพื้นเมืองที่มีต่อสังคม

อนึ่ง การนำขอมาใช้เป็นสื่อพื้นบ้านอาจมีวัตถุประสงค์ที่ไม่สามารถแลเห็นได้ชัดเจน อาจมีนัยแฝงมากับความบันเทิง ซึ่งขอทั้งสองเรื่องที่ยกมาข้างต้นนั้นจะสามารถเข้าใจและเห็นถึงจุดมุ่งหมายหลักของช่างขอได้ดี ต่างจากบทขอบางเรื่อง (หรือบทขอของช่างขอคนอื่น ๆ) ที่ต้องอาศัยการตีความจากคำที่ใช้ในบทขอร่วมด้วย จึงจะเข้าใจจุดมุ่งหมายแฝงเร้นดังกล่าวได้ (ตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดคือ ละครขอ)

๕. มีส่วนชี้นำผู้คนในสังคมให้เกิดความคิดในเรื่องต่าง ๆ คล้อยตามกัน

ปัจจุบัน บั๊วซอนเป็นช่างชออาชีพระดับอาวุโสคนหนึ่งของช่างชอทางเชียงใหม่ ลำพูน ด้วยวัยและประสบการณ์การชอที่สั่งสมมานาน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่บั๊วซอนสามารถนำสิ่งที่ได้พบเห็นรอบ ๆ ตัว มาชอบอกเล่าเพื่อแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นของคนที่มีต่อเรื่องนั้น ๆ ทำให้มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ฟังบ้างไม่มากก็น้อย เนื่องจากสังคมในชนบทผู้คนส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาและแรงงานเพื่อประกอบอาชีพ เมื่อมีโอกาสได้ชมชอสอดหรือฟังเทปบันทึกเสียงชอ ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านของล้านนา จึงรู้สึกผ่อนคลายและเพลิดเพลินใจได้ กอปรกับให้ความสำคัญและยอมรับในความรู้ ความสามารถและความชาญฉลาดในการคิดและการใช้ปฏิภาณไหวพริบของช่างชออยู่แล้ว เมื่อช่างชอแสดงความคิดเห็นในเรื่องใด ๆ ผู้ฟังก็มักจะคล้อยตามในเรื่องดังกล่าวไปด้วย นอกจากนี้เรื่องบางเรื่องที่ตัวชาวบ้านเองนั้น อาจจะต้องการแสดงความรู้สึกหรือความคิดของคนเหมือนเช่นช่างชอ ทว่าโอกาสและสถานะไม่เอื้อให้แสดงออกได้ ช่างชอจึงเป็นเสมือนตัวแทนความคิดของชาวบ้านถ่ายทอดผ่านบทชอให้รับรู้สู่สาธารณชนทั่วไป

ดังนั้น บทชอในแนววิพากษ์สังคมด้วยอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่เสนอแนะข้อคิดเห็นส่วนตัวของช่างชอ นับว่ามีอิทธิพลต่อความคิดและจิตใจของผู้ฟังอยู่บ้าง ดังตัวอย่างที่บั๊วซอนเล่าว่า ชอเรื่องใคร่เกียดไม่เหมาะในการเผยแพร่กระจายเสียงในวัด เพราะพระสงฆ์บางรูป (ที่ลักลอบประพฤติไม่ดี) อาจไม่ชอบใจ เนื่องจากมีเนื้อหากล่าวพาดพิงถึงพระสงฆ์ ในการปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับสมณเพศ และนอกจากบั๊วซอนจะได้แสดงความคิดเห็นดังกล่าวไว้แล้ว ยังชอวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมด้วย ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่บั๊วซอนไม่เห็นด้วย อันเป็นที่มาของชื่อบทชอเรื่อง ใคร่เกียด (นีก โกรธ) เรื่องนี้ โดยที่ผู้ฟังอาจจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับความคิดของบั๊วซอนก็ยอมได้ แต่ผลที่ตามมา นั่นคือ ช่วยกระตุ้นความคิดความสนใจของคนฟังในการมีส่วนร่วมหรือรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาดังที่บั๊วซอนระบุไว้บทชอ

ตัวอย่างการเสนอแนะความคิดเกี่ยวกับความประพฤติกงของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ อาทิ

- กลุ่มเด็กที่สร้างปัญหาสังคม เพราะครอบครัวไม่ใส่ใจต่อลูกหลานของตนอย่างเต็มที่ เด็กจึงขาดความรักและความอบอุ่น บั๊วซอนชอว่า

ญ.๑๘) อะหยังมาใคร่เกียดยุคสมัยไซเทค	มาสงสารเด็กเล็กกำลังไว้เตียงสา
เพราะสาเหตุที่มันเกิดขึ้นมา	ปิดตามารดาบดูแอสอดส่อง
ขาดความอบอุ่นเข้าหากลุ่มหาฝูง	พากันมั่วสุมไปกินเหล้าเข้าช่อง
พ่อแม่ทั้งหลายพอสนใจเขาพร่อง	กลัวปัญหาเดือดร้อนจะทวยมา

เป็นดีใคร่เคียงพ่อแม่หลงแต่เงิน
ที่เสียมันจะเกิดมาทวย
อาณิสงส์ความโลกจะเกิดขึ้นทีหลัง

ลูกเลขหลงระเริงได้โอกาสฉาบฉวย
เพื่อนฝูงพาแอ้วทวยจนพอลืมพลิกบ้าน
พร่องก็ได้อุ้มหลานบ่มีพอกก็หลายล้ำ จิ้มเล่นา

- กลุ่มพระสงฆ์ที่ประพฤติตนไม่เหมาะสม มีดังนี้

ท่อน ๒ - : ญ.๒๔) อะหยังมาใคร่เคียงคอดป่าแพ้ว
มารหนอมารชอบรุกรานศาสนา
คบมือข้างเดียวมันจะดังก่อหา

จะอดทู่เจ้าลักลิกซ์ปึกมันก็เพื่อสีกา
มันจะเป็นแต่ศรัทธาคาว่าเป็นแต่ทู่เจ้า
ทิ่งใคร่ถามศรัทธาที่นั้งนี้ข้าเจ้า จิ้มเล่นา

ญ.๒๖) อะหยังมาใคร่เคียงเขามาเยียดมายู
ครุบากินเหล้าทู่เจ้าเอามีย
ตามที่ได้อ่านข่าวภาวนาพุทโธ
ที่เพิ่นเปนมหาราชาคณะ

อย่าทำมูทะลุมีแต่ความเสื่อมเสีย
สร้างความเสี่ยงเสียมันทิ่งมีสพะ
หลวงพ่พาโลมีแต่ราคา
กนกราบการวะทิ่งเมือง

- กลุ่มนักการเมือง ผู้บริหารประเทศ ที่มีส่วนทำให้ข้าวของราคาแพง ไม่สนใจ
ความทุกข์ที่จะเกิดกับคนยากคนจน ซอว่า

ญ.๔๐) อะหยังมาใคร่เคียงหื้อนักการเมืองไทย
สร้างความเป็นป่วนถ่วงความเจริญ
หลายพรรคหลายพวกไข่ลวกใส่กาแพ้ว
พร่องก็โดนค่าพร่องก็โดนขี้ขี้ว้าง

มีแต่ความวุ่นวายมีแต่ความยุ่งเหยิง
.....
เอามาติมาแถมมีทิ่งเสียทิ่งซ้าง
ก็เพื่อคอร์ปชั่นทิ่งมวล

หยังมาใคร่เคียงหื้อหมูเป็นผู้แทน
พอบนี่ถึงอกชาวนาชาวสวน
ซิ่นหมูก็แพงบ้านาวก็แพง

จมพุดจมแมนมีแต่ความหละหลวม
ซี้คอกพูเป็นพวงเพิ่นมาทวงถึงบ้าน
มาใคร่เคียงผู้แทนหยังพอบช่วยค้ำ
จิ้มเล่นา

หรือตัวอย่างสิ่งที่เกิดขึ้นไปในสังคม และบิวชอนเกิดความรู้สึกไม่ชอบใจในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งมีเบ็ดเตล็ดหลากหลาย ได้แก่

- ไม่ชอบใจคนที่คิดแต่พูด อวดฉลาด ไม่จริงใจ ใช้การอะไรไม่ได้ (บทที่ ๓๐)
- ชิงชังคนเห็นแก่ตัว ปากหวานกันเปรี้ยว เชื่อใจไม่ได้ (บทที่ ๓๒)
- นักเรียนสมัยนี้เจ้าอารมณ์ มักมีเรื่องชกต่อยกับครูที่โรงเรียน ในที่สุดก็ต้องหมดอนาคต ไม่ได้ดี (บทที่ ๓๔)
- เมื่อมีการงานอันใดที่คนเราทำร่วมกัน จะมีบางคนมักเอาเปรียบกินแรงผู้อื่น ไม่ช่วยกันทำงาน (บทที่ ๔๒)

- สมัยปัจจุบัน มีโรคภัยต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายโรค ซึ่งน่ากลัวมาก (บทที่ ๔๘)
- หรือตัวอย่างเรื่องที่บิวชอนนั้น ไม่พึงพอใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตนเอง เช่น
- ไม่อยากเป็นคนทุกข์ยาก ไปที่ใดก็มักถูกผู้อื่นดูแคลน (บทที่ ๑๒)
 - ไม่ชอบใจที่ตนความรู้น้อย จึงต้องเลี้ยงชีพด้วยการขอ (บทที่ ๓๘)
 - เมื่อต้องการสิ่งใด แล้วไม่ได้ตั้งใจปรารถนา (บทที่ ๔๔)
 - หงุดหงิดใจ เมื่อครั้งตนเป็นสาวก็ยังขอไม่คล่องคินัก ครั้นมีอายุมากขึ้นขอได้ดีกว่าเดิม แต่กลับไม่มีเรี่ยวแรงมากมายที่จะประกอบอาชีพขออย่างเต็มที่ (บทที่ ๔๖)

จะเห็นว่า บิวชอนขอเรื่องใกล้ตัวที่เกิดขึ้นกับตนเอง ระบายอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่ชอบใจในเรื่องดังกล่าวออกมา และขอเรื่องที่เป็นไปในสังคม ซึ่งส่วนมากมักเกิดขึ้นเพราะการกระทำของบุคคลต่าง ๆ นั่นเอง บิวชอนจึงแต่งชอวิพากษ์วิจารณ์ นอกจากนี้บิวชอนยังให้ความเห็นว่า หากเรามีความโกรธซึ่ง ไม่พึงพอใจ หรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งใด เราควรบอกเล่าความรู้สึกนั้นบ้าง จะช่วยทำให้เราสบายใจมากขึ้น

ข้อพึงสังเกตอย่างหนึ่ง คือ เมื่อบิวชอนขอเรื่องที่ตนกำลังกล่าวถึงอยู่นั้นจบลง มักจะแต่งบทที่มีเนื้อหาทำนองปลอบประโลมให้ตนเองและผู้ฟัง ทำใจยอมรับและปล่อยวางเรื่องนั้นเสีย ด้วยการให้ข้อคิดว่าเราควรจะปลงบ้างกับบางเรื่องที่ไม่อาจแก้ไขหรือยับยั้งได้ เพื่อจะได้สบายใจ หายหงุดหงิดและมีความสุขในชีวิต

กล่าวโดยสรุป คุณค่าของชอที่สำคัญอีกคุณค่าหนึ่ง นั่นคือเป็นเสมือนเวที หรือช่องทางที่ศิลปินพื้นบ้านและชาวชนบทห่างไกล จะได้อาศัย “ชอ” แสดงความคิด สะท้อนความรู้สึกต่าง ๆ ของตนผ่านบทขับขานดังกล่าวได้บ้างอย่างอิสระ ชัดเจน และตรงไปตรงมา ชอจึงมีคุณค่าต่อสังคมได้อีกคุณค่าหนึ่ง

๖. ช่วยบันทึกและสะท้อนภาพของสังคมล้านนา

ภาพสะท้อนของสังคมล้านนาผ่านบทชอนี้ เกิดจากการแสดงออกของช่างชอด้วยการชอบอกเล่าตามเนื้อเรื่องของชอแต่ละเรื่อง จึงเป็นการช่วยบันทึกสภาพดังกล่าวไว้อย่างไม่ได้ตั้งใจ เป็นการให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในลักษณะบังเอิญ ทำให้วรรณกรรมบทชอมีส่วนช่วยบันทึกภาพต่าง ๆ ในสังคมล้านนา โดยช่างชอเป็นผู้นำมาชอถ่ายทอด นับว่ามีประโยชน์ยิ่งนักต่อการศึกษาของผู้ที่สนใจและผู้คนที่ฟังชอในยุคต่อ ๆ มา ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์สภาพสังคมล้านนาในช่วงยุคสมัยเดียวกันกับสมัยที่ช่างชอผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่ หรือการถือว่าเป็นหลักฐานอย่างหนึ่งทางประวัติศาสตร์ หรือแม้กระทั่งเรื่องการเป็นคลังข้อมูลบันทึกเรื่องเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ในสังคมล้านนา อาทิ การละเล่นพื้นบ้าน ความสามัคคีของชาวล้านนา การประกอบอาชีพ ตัวอย่างเช่น

ก. การประกอบอาชีพของชาวล้านนา

ช.๗) แม่หล้าอุ้มท้องครุบา	การท่งการนาก็ทำคู่อย่าง
บ่ว่าการชองการบ้าน	บ่ว่าเยยะเหลือคู่อัน
บ่ว่าเยยะสวนป่าไม้	บ่ว่าผักบัวหัวหอม
สันใดจะได้เงินทอง	เอาเลี้ยงลูกทึงสามทึงสี่

(ชอประวัติครุบาเจ้าเทือง นาดลิลโล)

จากชอบทดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพทางการเกษตรของคนในท้องถิ่นในที่นี้คือ การทำนา ทำสวน ปลูกผักสวนครัว คือ ผักบัว (ต้นหอม) และหัวหอม ของแม่หล้าผู้เป็นแม่ครุบาเทืองฯ ที่ทำงานดังกล่าวเพื่อจะได้มีรายได้มาเลี้ยงลูก ๆ ทั้งสี่คน จึงจะเป็นการสะท้อนภาพวิถีชีวิตการประกอบอาชีพของคนล้านนาได้ชัดเจนตัวอย่างหนึ่ง

ข. การละเล่นพื้นบ้านในสังคมล้านนา

ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล (๒๕๓๑ : ๑๓ - ๑๔) อธิบายลักษณะของการเล่นพื้นบ้านว่า มีจุดมุ่งหมายเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ ควบคู่ไปกับการออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจของคนทุกเพศทุกวัย ซึ่งการเล่นพื้นบ้านแต่ละชนิดจะมีขึ้นตามโอกาสต่าง ๆ กันไป มีทั้งการเล่นในยามว่าง เล่นในงานพบปะ ชุมนุมกัน หรือเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ แล้วยแต่โอกาสและความเหมาะสม ทว่าในปัจจุบันการเล่นพื้นบ้านหลาย ๆ อย่างนั้นได้เสื่อมสูญไปแล้ว เนื่องจากอิทธิพลของวัฒนธรรมสมัยใหม่และวิถี

ชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป การเล่นพื้นบ้านบางอย่างจึงคงเหลืออยู่เพียงในความทรงจำของผู้เฒ่าผู้แก่ ไม่เป็นที่รู้จักของคนรุ่นใหม่อีกต่อไป

ตัวอย่างที่บ๊วยขอนชอถึงการเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ นั้นมีดังนี้

ญ.๑๐๖) บางพร่องก็ร้องเพลงรำวง	จับบางคนที่ร้องเพลงแห่
บางพร่องก็เอากลองมาแห่	พร่องก็เอาแส้วมารัว
พร่องก็เพื่อนตบบำผาบ	พร่องก็เพื่อนดาบข้ามหัว
หมูที่ถือพานดอกบัว	ยกที่ถือขุนเฒ่าขุนแก่
	(ขอมหาเวสสันดรชาดก)

ขอบทที่ ๑๐๖ กล่าวถึงขบวนแห่ต้อนรับกษัตริย์ทั้งหก (พระเจ้าสมุชชัย พระนางมุสดี พระเวสสันดร พระนางมัทรี พระกัณหาและพระชาติ) ที่เสด็จกลับพระนคร ผู้สร้างสรรค์ในฐานะที่เป็นกวีพื้นบ้านในล้านนา จึงได้บรรยายสภาพของขบวนแห่ วิธีการแห่ว่าแสดงออกอย่างไรบ้าง มีสิ่งใดที่เป็นการละเล่น และเป็นการแสดงประกอบขบวนแห่บ้าง จากตัวอย่างพบว่ามีช่างชอนนำภาพชีวิตและเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงระยะเวลาที่ช่างชอได้ประสบกับเหตุการณ์นั้น ๆ มาบรรยายฉากของขบวนแห่ดังกล่าว อาทิ การร้องเพลงรำวง¹ การร้องเพลงแห่ อาจเป็นการจดจำมาจากความนิยมของภาคอื่น หรืออาจหมายถึง การขับจ้อย การชอ การอ้าบหับต่าง ๆ ของล้านนา บ๊วยขอนจึงเรียกทหับเหล่านั้นรวม ๆ ว่า การแห่ การนำกลองมาตีประกอบขบวน ซึ่งมีหลายชนิดด้วยกัน ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของงานหรือพิธีที่มีการแห่แห่น การจัดขบวน การนำดาบ (แส้ว) มาตีประกอบเข้ากับกลอง การเพื่อนตบบำผาบ (การร่ายรำท่าต่อสู้ด้วยมือเปล่า) อันเป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวล้านนา การเพื่อนดาบ

๑.สะท้อนภาพความมีน้ำใจ สมานสามัคคีกันของชาวล้านนา

ญ.๘) มาปูนคี่อ้างก็มาปูนคี่อวด เพิ่นจะได้บวชลูกเพิ่นจะได้บวชหลาน

¹ เพลงรำวงนี้ในอดีตสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ. ๒๔๘๑) มีการส่งเสริมเรื่อง "ชาตินิยม" และได้เผยแพร่เพลงปลุกใจ เพลงรำวงต่าง ๆ ไปทั่วประเทศเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ จึงเกิดมีคณะรำวงหลายคณะที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่นิยมขึ้นชอบของคนเชียงใหม่ในยุคนั้นอยู่พักหนึ่ง แต่ต่อมาได้สร้างชาลงไป (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, ๒๕๒๕ : ๒๘ และพรพิไล เทพคำ, ๒๕๓๕ : ๑๔-

พี่น้องบ้านเขาก็ได้พร้อมใจกัน จะมีพอยมีลามกับวากับวัด
ได้บอกพี่น้องมิตรแก้วสหาย ทิ้งยงทิ้งชายเพื่อนมาชาคนัก
มีการมีงานกับวากับวัด สารพัดช่วยกันหลายถน

ความสามัคคีมีกับพี่น้อง ทิ้งบได้เคื้อคร้อนเอากันเป็นกัน
เมื่อจะมีพอยเมื่อจะมีลาม ช่วยกันทิ้งหนุ่มทิ้งเฒ่า
ญาติพี่น้องบ้านไต่บ้านเหนือ คำพริกคำเกลือหนึ่งเข้าเมื่อเช้า จ้มเลนอ

ญ.๒๒) แม่ฮ้างนางสาวพากันมาจนเลี้ยง มาช่วยกันแปลงเมียงมาช่วยพันมูลี
จับบางคนตักเข้าไปสี่ สามัคคีพากันมาช่วย
หมู่เป็นเด็กขามหมู่เป็นละอ่อน พร่องก็มาล้างช้อนบางพร่องก็มาล้างถ้วย
บ้านเฮาเอาใจมาช่วย พอบได้หลับคืนอนดี

ความสามัคคีมีกับพี่น้อง ทิ้งบได้เคื้อคร้อนเอากันเป็นกัน
เปรียบเทียบไปเหมือนมดส้มแปลงฮาง ช่วยกันชักเอาใบตองมาหุ้ม
ตกเมื่อลุนข้าก็ปุนตักแล้ว เป็นฮางเท่าหัวใหญ่ขึ้นมาอุ้มลุ่ม จ้มเลนอ

(ชอคาปอย)

ตัวอย่างเรื่องความสามัคคี มีน้ำใจในบทชอดังกล่าว เห็นได้ชัดเจนมากในสังคมล้านนา สังเกตได้จากเมื่อบ้านใด หรือวัดใดจัดงาน ผู้คนที่รู้จักกับเจ้าของงาน รวมทั้งญาติพี่น้องที่อยู่ ณ ถิ่นต่าง ๆ จะพากันมาช่วยงานอย่างขมิขมันเต็มที่ แสดงให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจกันของชาวล้านนา บทชอของบัวซอนจึงเป็นดั่งกระจกเงาสะท้อนเรื่องราวความเป็นไปในสังคมนั้น ๆ ได้ดี

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะชี้ให้เห็นว่า “วรรณกรรมบทชอของบัวซอนเมืองพร้าว” มีวิธีการนำเสนอเนื้อหาของชอตามแนวทางของตนจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบัวซอน อันก่อให้เกิดคุณค่าและคุณประโยชน์ต่อสังคมดังที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าของการให้ความบันเทิง เป็นหลักสำคัญที่ทำให้เกิดคุณค่าในด้านอื่น ๆ ตามมาหลายประการ ชอจึงมิได้เป็นเพียงมหรสพพื้นบ้านที่มีไว้ชมไว้ฟังเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว แต่ยังเปรียบเป็น “โฆษกประจำท้องถิ่น” “ผู้นำของสังคม” “หมอบ้าน” และ “ครู” ของมวลชนผสมผสานกลมกลืนกันไปในตัวของศิลปินช่างชอ ซึ่งได้ทำหน้าที่ของตนด้วยการชอบอกเล่าเรื่องราวมากมาย

ผ่านบทขอ (และหรือบทจ้อย ขึ้นอยู่กับความสามารถของศิลปิน) ด้วยท่วงทำนองและกลวิธีต่าง ๆ จึงทำให้ชอยังคงได้รับความยอมรับและความสนใจจากผู้คนในสังคมอยู่บ้าง แม้จะไม่มากเท่ากับในสมัยอดีตก็ตาม แต่กระนั้น “ชอ” ก็ยังคงเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่มีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งต่อสังคมล้านนา